

Katalogizacija legata stare i rijetke građe

Božin, Mia

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:677043>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-04**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti

Jednopedmetni diplomski sveučilišni studij informacijskih znanosti (knjižničarstva)

Zadar, 2017.

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti

Jednopedmetni diplomski sveučilišni studij informacijskih znanosti (knjižničarstva)

Katalogizacija legata stare i rijetke građe

Diplomski rad

Student/ica:

Mia Božin

Mentor/ica:

Prof. dr. sc. Mirna Willer

Zadar, 2017.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Mia Božin**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Katalogizacija legata stare i rijetke građe** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 20. lipanj 2017.

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti

Jednopredmetni diplomski sveučilišni studij informacijskih znanosti (knjižničarstva)

KATALOGIZACIJE LEGATA STARE I RIJETKE GRADE

(Diplomski rad)

Student/ica: Mia Božin

Mentor/ica: Prof.dr. sc. Mirna Willer

Zadar, 2017.

Sadržaj

SAŽETAK	1
1. UVOD.....	3
2. STARA I RIJETKA KNJIGA	3
2.1. Značajke stare knjige	5
2.1.1. Sadržajna i materijalna obilježja knjige 16. stoljeća	6
2.1.2. Korisnici stare knjige.....	9
2.2. LEGAT U KNJIŽNICI	10
2.2.1. Fond Znanstvene knjižnice Zadar	12
2.2.2. Donacija Vladimira Pappafave Znanstvenoj knjižnici Zadar	12
2.3. KATALOŽNA OBRADBA STARE GRAĐE I LEGATA	15
2.3.1. Povijesni pregled bibliografske organizacije informacija za staru knjigu	16
2.3.2. Knjižnični katalog i njegove zadaće.....	19
2.3.2.1. Knjižnični katalogi Znanstvene knjižnice u Zadru	20
2.3.3. Značajke kataloga na listićima pri opisu starih legata	21
2.3.4. Značajke strojno čitljivih kataloga i obradba legata stare knjige.....	23
2.3.5. Problematika opisa idealnog primjerka na primjeru legata Vladimira Pappafave.....	28
2.4. Zaključno o legatima stare i rijetke knjige	29
3. ISTRAŽIVANJE.....	29
3.1. Svrha i cilj istraživanja.....	30
3.2. Metodologija	30
3.2.1. Problemi	31
3.3. Primjeri i analiza bibliografskih zapisa	31
3.4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	49
4. ZAKLJUČAK.....	51
LITERATURA	53
PRILOZI.....	55
ABSTRACT.....	58
ISTRAŽIVAČKI KORPUS.....	59

SAŽETAK

Stara je knjiga znatno složenija u smislu bibliografske obrade od one novijeg datuma. Kad k tome dodamo još vrijedne primjerke darovane građe, može se reći da za tu građu izrađen bibliografski opis može biti zanimljiv izvor podataka o nekom primjerku. Rad prikazuje specifičnosti opisa legata iz fonda Znanstvene knjižnice Zadar, kojoj je uglednik Vladimir Pappafava darovao svoju bogatu zbirku. Analizom 28 sačuvanih naslova iz 16. stoljeća, odnosno prikazom onih 10 najzanimljivijih, proširena je slika o katalogizaciji stare knjige te su prikazane funkcionalnosti strojno čitljivih kataloga pri opisu legata, za što se idealnim pokazao format UNIMARC. Uvođenjem digitaliziranih naslovnih stranica u bibliografske opise te internetskih poveznica, koje korisnika upućuju na lokaciju digitaliziranih sadržaja na webu, online katalogi dobili su na dodatnoj vrijednosti. Nažalost takvih je primjera u Hrvatskoj i dalje premalo, ponajprije jer se knjižničari još uvijek bave obradom zaostalih raritetnih zbirki unutar fondova. Moderne bi im tehnologije trebale poslužiti kao važan saveznik u radu, jer se upravo uz njihovu pomoć može zadržati postojeći te pridobiti novi korisnik. Znanstvena se knjižnica i sama bori s problemom sustizanja obrade zaostalih fondova, no neovisno o tome 2010. godine pokreće projekt Digitalne knjižnice Zadar s ciljem očuvanja kulturne baštine. Korisnicima je tako omogućena jednostavnija provedba istraživanja i proučavanje povijesti, kulture, jezika, pisma te života darovatelja institucije. Kao druga najveća knjižnica u zemlji, trebala bi promicati sustavnu primjenu međunarodnih i nacionalnih standarda u kataložnoj obradi, suradnju s drugim kulturnim ustanovama te podupirati ideju izrade nacionalnog skupnog kataloga.

Ključne riječi: stara i rijetka knjiga, legat, provenijencija, katalogizacija, 16. stoljeće, korisnici

1. UVOD

Ovaj rad pojašnjava značajke i problematiku kataložne obrade legata uz prikaz specifičnosti stare knjige. Njezin se životni ciklus može podijeliti u tri faze: odabir teksta koji se planira tiskati, nakladničku proizvodnju i onu koja se odnosi na suživot knjige i vlasnika.¹ Rad se posebno bavi onom posljednjom, koja je ključna za korisnika proučavatelja povijesti primjeraka darom pristiglih u knjižnicu. 21. stoljeće je za sobom donijelo razvoj informacijsko komunikacijske tehnologije, a za knjižnice je to konkretno značilo izmjenu strukture korisnika te zamjenu tiskanih kataloga na listićima, onima u strojno čitljivom obliku. 16. je stoljeće razdoblje značajnih promjena u nakladničkoj proizvodnji te vrijeme kada knjiga po prvi puta dobiva naslovnu stranicu, stoga nije teško zaključiti da je posebno zanimljivo proučavateljima pisma, jezika i kulture. Takav će primjerak biti vrijedniji ako sadrži ekslibrise, obiteljske grbove, pečate, posvete, bilješke, marginalije, signature i sl.² Kataložna se obrada ove vrste građe razlikuje od obrade druge vrste građe, pa tako rad tumači specifičnosti njezine obradbe, problematiku opisa idealnog, odnosno pojedinačnog primjerka, prikazuje prednosti strojno čitljivih kataloga nad onima u kartičnom obliku te analizira načine obradbe legata u sustavu CROLIST, pomoću formata UNIMARC. Kako bi se razumjela kompletna tematika, pojašnjeni su i određeni pojmovi povezani s nakladničkom proizvodnjom stare knjige te je detaljno opisan slijed događanja koji je utjecao na nastanak kataloga nove generacije i što to konkretno znači za korisnika.

Polazišna točka istraživanja su sačuvani primjerci stare knjige iz 16. stoljeća, darovane Znanstvenoj knjižnici Zadar, od strane zadarskog pravnik Vladimira Pappafave. S obzirom na zanimljivosti materijalnih obilježja građe nastale u ovome razdoblju, rad će se osvrnuti na prikaz njezinih specifičnosti. Iz podataka o povijesti samog primjerka moguće je dobiti informacije o kulturnim, povijesnim, političkim i društvenim prilikama područja na kojem je darovatelj obitavao. Istraživački dio rada usmjeren je na prikaz funkcionalnosti strojno čitljivih kataloga pri opisu legata te bilježenje fizičkih tragova bivših vlasnika unutar istih.

Zaključno, rad predlaže daljnja rješenja usmjerena na izgradnju kataloga primjerenog korisniku, te se osvrće na pozitivne pothvate Knjižnice, provedene s ciljem očuvanja bogatog kulturnog nasljeđa grada Zadra.

¹ Usp. Katić, Tinka. Stara knjiga: Bibliografska organizacija informacija. // Hrvatsko knjižničarsko društvo: Zagreb, 2007. Str. 41.

² Usp. Špoljarić Kizivat, M; Tanocki – Majlinger, I. Knjižnični katalog – Izvor informacija o prijašnjim vlasnicima knjiga. // Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, 2013. Str. 120.

2. STARA I RIJETKA KNJIGA

Povijesni razvoj knjige razdoblje je dugo čak 50. stoljeća, isprepletano nastankom pisma, izumom opreme za pisanje te otkrićima različitih materijala na kojima je bilježena pisana riječ. Tako su kroz vrijeme u uporabi bili svitak, bambusove daščice, glinene pločice, kora drveta, palmino lišće, kovane i voštane pločice, pergament. Uporaba papira na zapadu počinje u 15. stoljeću.³

Umnažanje knjiga prepisivanjem u starome su vijeku vršili obučeni robovi, dok u ranom srednjem vijeku taj posao na sebe preuzimaju benediktinci, franjevci i dominikanci. Humanizam i renesansa doba su ekonomskog i društvenog procvata. Knjiga se širi izvan dvorova, sveučilišta i samostana, raste broj pismenih, a time i potražnja za knjigom. S obzirom na to da dotadašnji način umnažanja knjige više nije uspijevao zadovoljiti zahtjeve široke mase, Johannes Gutenberg ponudio je inovativno rješenje. 1455. godine, na tiskarskom je stroju otisnuta Biblija od 42 retka i 1 280 stranica pomoću legure, olova te kositra. Izumitelj je tiskanje ove Knjige vidio kao unosan financijski pothvat, iako mu je osnovna zamisao bila omogućiti besplatan pristup znanju svim pripadnicima društva. Iako se za života nije obogatio, uspio je ostvariti svoju viziju. Konačan se proizvod odlikovao savršeno ravnomjernim tiskanim slogom, specijalnim oblicima slova, po uzoru na one latinske ispisane gotičkom teksturom. Inicijale su naknadno unosili vlasnici, pa se može reći kako je svaki sačuvani primjerak jedinstven.⁴ Širenje izuma izvan granica Njemačke, ubrzalo je masovnu proizvodnje knjige te uzrokovalo njezino višestruko pojeftinjenje. Tiskari postepeno prestaju oponašati rukopisne kodekse, iako se njihova uporaba prakticira još narednih 300 godina.⁵ Osim Njemačke, najviše je tiskarskih radionica bilo u Italiji, pa je tako Venecija primjerice, do kraja 15. stoljeća imala više od 150 tiskarskih radionica. U razvoju kulture na prostoru današnje Hrvatske važnu su ulogu imale Senjska, Riječka te putujuće tiskare u Nedelišću i Varaždinu.⁶ Usprkos tome, većina je knjiga tiskano u Veneciji, što potvrđuje i činjenica da je velik broj sačuvanih primjeraka iz legata Vladimira Pappafave, nastao upravo ondje.

³ Usp. Knjiga. // Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslava Krlež, 2013. URL: <http://www.lzmk.hr/hr/izdanja/natuknice/120-hrvatska-enciklopedija/896-knjiga> (2016-11-04)

⁴ Usp. Stipčević, Aleksandar. Povijest knjige. 2., prošireno i dopunjeno izd. Zagreb: Matica hrvatska, 2006. Str. 352

⁵ Tomić, Marijana. Hrvatskologoljski brevijari na razmeđu rukopisne i tiskane tradicije. Zagreb: Naklada Ljevak, 2014, str. 12.

⁶ Usp. Špiranec, Kristina. Hrvatska renesansa. // Hrvatski jezik dostupan svima. URL: <http://hrvatskijezik.eu/hrvatska-renesansa> (2017-03-05)

Znanstvena se knjižnica Zadar, može pohvaliti pozamašnim brojem darovanih primjeraka stare i rukopisne građe, koja obogaćuje njezin fond.⁷ Oni su svjedoci kulturno-povijesnih prilika tadašnjeg vremena i važan saveznik pri rekonstrukciji prošlosti.

Danas je korisnika sve teže identificirati. On nema vremena za odlazak u knjižnicu i pregledavanje svakog knjižničnog primjerka ponaosob kako bi došao do potrebne informacije, već očekuje da su mu one na raspolaganju uvidom u online katalog. Iz tog se razloga ove ustanove moraju posebno posvetiti revidiranju postojećih kataloga, odnosno pružanju opsežnijih opisa unutar bibliografskih zapisa kao i sustavnoj primjeni međunarodnih te nacionalnih standarda za strojno čitljivu kataložnu obradu.

U poglavljima 2.1. Značajke stare knjige, 2.1.1. Sadržajna i materijalna obilježja, 2.1.2. Korisnici stare knjige, 2.2. Legat u knjižnici, 2.2.1. Fond Znanstvene Knjižnice Zadar, 2.2.2. Donacija Vladimira Pappafave Znanstvenoj knjižnici, rad prikazuje materijalna obilježja knjige 16. stoljeća, specificira njezine korisnike te ukazuje na doprinos legata Pappafava za cjelokupno društvo. Poglavlja 2.3. Kataložna obradba stare građe i legata, 2.3.1. Povijesni pregled bibliografske organizacije informacija za staru knjigu, 2.3.2. Knjižnični katalog i njegove zadaće, 2.3.2.1. Knjižnični katalozi Znanstvene knjižnice Zadar, 2.3.3. Značajke kataloga na listićima pri opisu starih legata, 2.3.4. Značajke strojno čitljivih kataloga i obradba legata stare knjige, 2.3.5. Problematika opisa idealnog primjerka na primjeru legata Vladimira Pappafave, pojašnjavaju terminologiju važnu za razumijevanje kataložne obrade ostavština iz ovoga vremena, pojmove usko vezane uz nakladničku proizvodnju, termine idealnog i pojedinačnog primjerka te navode vrste kataloga kojima se korisnici Knjižnice služe.

Zaključno se za staru knjigu može kazati kako je znatno zahtjevnija u smislu kataložne obrade, što za knjižničara može predstavljati popriličan izazov.

2.1. Značajke stare knjige

Prema *Rječniku hrvatskog jezika* definiciju je knjige moguće pojmiti na tri načina. Prva je tumači kao ukoričeni tekst od više listova ili pismo, drugo se značenje veže uz pojam učenja,

⁷ Znanstvena Knjižnica: Fond knjižnice. URL: <http://www.zkzd.hr/hr/fond-knjiznice> (2017-05-10)

a treće je neprimjenjivo kod stare knjige, a odnosi se na evidenciju poslovnih, zemljišnih i matičnih spisa.⁸

Stara se tiskana knjiga veže uz razdoblje od 1455. godine do 1850., što je gornja granica i ujedno vrijeme kada dolazi do novih revolucionarnih otkrića u tiskarskoj proizvodnji. U Hrvatskoj je to 1835., godina, koja je značajna po prihvaćanju štokavskog narječja kao službenog u standardnom jeziku.⁹

Uz pojam stara knjiga nerijetko se javljaju i sintagme rijetka, *rara*, zbog pretpostavke da ne postoji drugi primjerak ili da ih je sačuvan neznatan broj. Razlozi leže u tome što se građa koja nije podupirala politička i crkvena uvjerenja najčešće uništavala i palila. Neke su knjige stradale u požarima, poplavama, zbog nebrige ili nepažnje, a ponekad su im se stranice jednostavno istrošile zbog intenzivnog čitanja.

Riječ *rara* izvedenica je iz latinskog, a danas je ponajviše u uporabi u engleskom govornom području - *rare book*, *rare book cataloguing*, *rare book collection*. U anglo-američkom knjižničarstvu prakticiraju se termini *antiquarian* i *hand book press*.¹⁰

Stare je tiskane primjerke moguće pronaći unutar specijalnih i općih zbirki znanstvenih, nacionalnih i drugih knjižnica, u samostanima ili crkvama. Uvid u tu vrstu građe donedavno su imali samo istraživači i to uz posebne dozvole.¹¹ S obzirom na zahtjeve današnjeg korisnika, ove bi se ustanove trebale usmjeriti na otvaranje, katalogizaciju neobrađenih te rekatalogizaciju obrađenih fondova, kao i sustavnu digitalizaciju vrijednih primjeraka.

Razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije, omogućena je provedba takvih projekata na međunarodnom nivou, pa primjerice *Europeana* – Europska digitalna knjižnica¹², danas posjeduje više od 53 milijuna dokumenata u tekstualnom, slikovnom, zvučnom, video obliku. Još neki od hvale vrijednih pothvata su izrada Skupnog kataloga stare i rijetke građe *Heritage of the Printed Book in Europe* (HPB)¹³, ranije nazivan *Hand Press Book Database*, sa sadržajem preko šest milijuna zapisa stare građe u skupnom katalogu iz razdoblja od 1455. do 1830., Konzorcija europskih znanstvenih knjižnica (Consortium of

⁸Katić, Tinka. Nav.dj., str. 39. Citirano prema: Usp. Anić, Vladimir. Rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb : Novi Liber, 1991. Str. 265.

⁹ Isto, str. 40-41.

¹⁰ Isto. Citirano prema: Usp. Bowers, Fredson. Principles of bibliographical description. Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1949.; Gaskell, Philip. A new introduction to bibliography. 2nd ed. Oxford : Oxford University Press, 197. Str.2.

¹¹ Usp. Juričić, Vedrana. Virtualni trezor za staru i rijetku knjigu u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti. // Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, 29(2015), str. 136. URL: <http://hrcak.srce.hr/150021> (2016-11-05)

¹² Europeana. URL: <http://www.europeana.eu/portal/en> (2017-05-10)

¹³ Heritage of the Printed Book in Europe. URL: <https://www.cerl.org/resources/hpb/main> (2017-05-10)

European Research Libraries: CERL). Projekt izrade centralnog kataloga knjiga 16. stoljeća u Hrvatskoj pokrenut je 1985., međutim nakon prikupljenih 1 200 primjeraka, isti je ugašen. Neke od knjižnica koje su sudjelovale u njegovoj izvedbi su: Nacionalna i sveučilišna Knjižnica, Sveučilišna knjižnica u Splitu, Znanstvena knjižnica Zadar, Metropolitanska knjižnica u Zagrebu, Franjevačke knjižnice u Varaždinu, Hvaru i dr.¹⁴ Što se tiče okupljanja digitaliziranih sadržaja na jednom mjestu, takva knjižnica u Hrvatskoj ne postoji, već se provodi u svakoj ustanovi pojedinačno, ovisno o njezinim preferencijama i mogućnostima. Za njezinu provedbu potrebna je kupnja skupe profesionalne opreme, što zahtjeva potporu iz nacionalnog budžeta. Sam postupak je dugotrajan, pa se u većini knjižnica provodi isključivo na zahtjev korisnika.¹⁵ Ovakvi projekti rezultiraju rasvjetljavanjem povijesti proizvodnje knjige te promidžbom kulturnih i društvenih značajki određenog razdoblja. Korisnicima stare knjige je posebno zanimljivo razdoblje 16. stoljeća, kada dolazi do novih rješenja u tiskarsko-nakladničkoj djelatnosti.

2.1.1. Sadržajna i materijalna obilježja knjige 16. stoljeća

Širenjem pismenosti te pojavom prvih sveučilišta, nametnula se potreba za naglim umnažanjem knjiga, čime započinje razdoblje njihove masovne proizvodnje. Na početku su se 16. stoljeća, one još uvijek oblikovale po uzoru na rukopise, zbog prilagodbe korisnika na novu tehnologiju i načine čitanja.¹⁶

Sačuvani primjerci odišu temama vjerskog karaktera, a zabilježen je i porast putopisne, zemljopisne literature te filozofskih, prirodnoznanstvenih djela na narodnim jezicima. Knjige tiskane u 16. stoljeću nazivaju se cinquecentine, a od inkunabula, koje su tiskane do 1500. godine, razlikuju se po tome što su sadržajno raznolikije. U prvih nekoliko desetljeća nastale su brojne postinkunabule zbog spore prilagodbe tiskara na nove načine proizvodnje.¹⁷

Knjige nastale u ovome razdoblju, prepoznatljive su po savršeno otisnutom tekstu, tiskanim ukrašenim inicijalima, specifičnim ilustracijama te pravoj naslovnoj stranici s kompletnim impresumom. Umjesto starog kolofona, incipita, eksplicita, sada se svi podaci o autoru,

¹⁴ Usp. Katić, T. Nav. dj., str. 3.

¹⁵ Usp. Juričić, V. Nav. dj., str. 140-143.

¹⁶ Usp. Tomić, Marijana. Nav. dj., str. 32. Citirano prema: Seanger, Paul. Space between words : the origins of silent reading. Stanford : University Press, 1997. Str. 3.

¹⁷ Usp. Katić, Tinka. Nav. dj. str. 14-15.

naslovu djela, impresumu i godini tiskanja nalaze na posebnom listu na početku knjige. Naslovnice nerijetko sadrže obrnuto formirane piramide, a pronalazi ih se i unutar knjižnoga bloka. Na Slici 1 prikazana je forma teksta i ilustracija, specifična za primjerke iz 16. stoljeća. Po prvi puta u povijesti tiskana knjiga dobiva izgled sličan onom današnjih. Tiskarski se znak postavljao iznad impresuma, a u usporedbi s onima na inkunabulama, bio je umjetnički i sadržajno bogatiji. U 16. se stoljeću uvodi paginacija. Kustode i tipografske signature još su neko vrijeme bile u uporabi, kao pomoć tiskarima i knjigovežama pri redanju stranica unutar svežnjića. Knjiga se sada sastojala od uvodnog dijela, predgovora i kazala, čime je postignuta bolja preglednost, a nerijetko je sadržavala i posvete nastale u čast njezinim financijerima. Do sredine stoljeća, ilustracije su se izrađivale pomoću drvoreza, a potom metodom rezanja u bakru, čime je postignut raskošniji izgled knjige. Papir koji se koristio bio je poprilično tanak i slab u usporedbi s onim iz 15. stoljeća. Sadržavao je vodene znakove ili filigrane (zaštitne znakove pojedinih tvornica papira), što nam danas olakšava određivanje provenijencije te pomaže pri utvrđivanju starosti knjige.

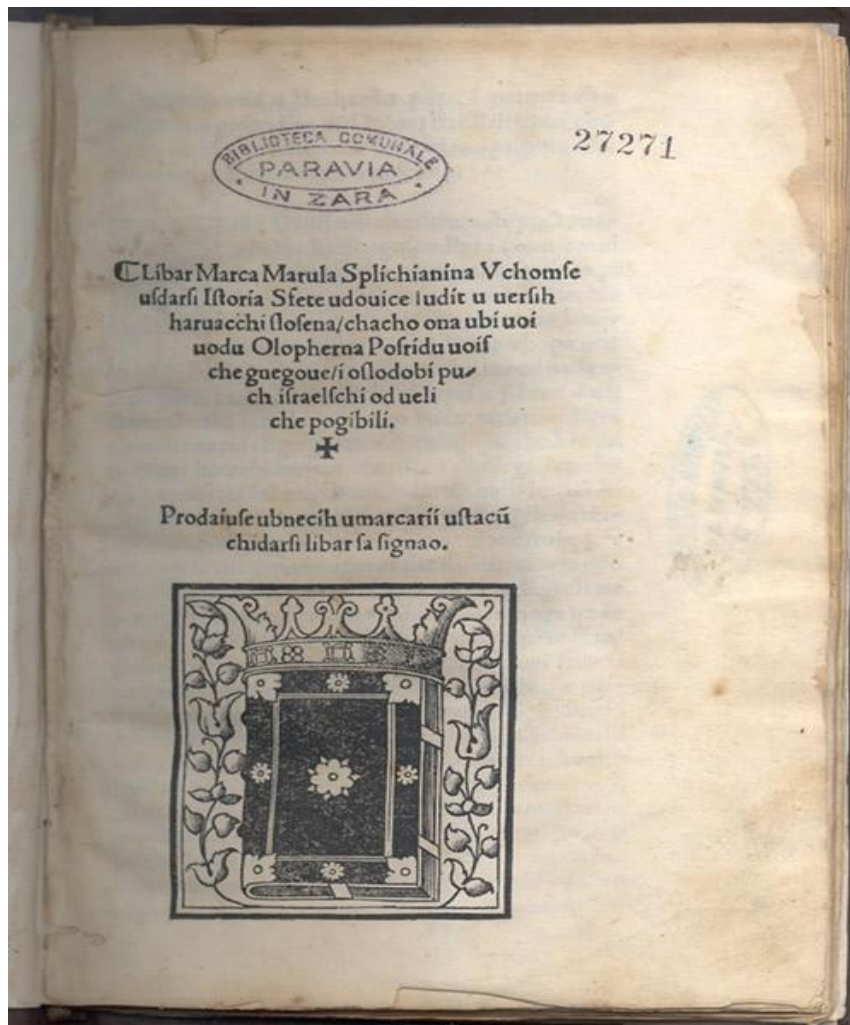
Vlasnici knjiga su na prednjem listu ili unutarnjoj strani korica lijepili grbove vlasništva s imenima ili inicijalima te različitim simbolima, koji se nazivaju *ex librisi*. Knjige su uvezivali samostalno, pa postoje razlike među sačuvanim primjercima istoga izdanja.

Knjižne korice izrađivane su od kartona ili ljepenki te ih se u velikoj većini slučajeva presvlačilo kožom bijele boje. Posebna se pažnja posvećivala uvezu cijenjenih knjiga, koje su znale sadržavati različite ukrase, lance, kopče. Građa je najčešće bila manjeg formata. Radi lakšeg prijenosa i korištenja knjiga, tiskopisi manjeg opsega su uvezivani u korice od mekog papira.¹⁸

Najznačajniji iluminator 16. stoljeća, ali i svih vremena na ovome području bio je Juraj Julije Klović.¹⁹ Također se tiskaju djela na narodnim jezicima, s ciljem približavanja knjige korisnicima koji nisu razumjeli jezik originala, što ubrzo postaje praksa u gotovo cijeloj Europi.

¹⁸ Usp. Katić, Tinka. Nav.dj. str. 8-26.

¹⁹ Usp. Badurina, Anđelko. Iluminacija knjiga u 15. i 16. stoljeću. // Slovo : časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu 34,(1984). Str. 220-222. URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=22310 (2016-11-04)

Slika 1. Prikaz sačuvanog primjerka Marka Marulića iz 1521. godine s naglaskom na formu teksta i ilustracije.

2.1.2. Korisnici stare knjige

Prva asocijacija na spomen korisnika stare knjige veže se uz znanstvenike istraživače, koji su u prošlosti pretežito i bili jedini koje je ova vrsta građe interesirala. Danas se struktura korisnika mijenja, a njihov broj raste.

Knjiga se tako može proučavati kao artefakt, djelo ili kao kombinacija navedenog. Bibliografska obrada stare knjige usko je povezana s potrebama i zahtjevima korisnika istraživača, a najčešće su oni povjesničari knjige, književnosti, umjetnosti, lingvisti,

bibliografi, sociolozi, filolozi, konzervatori, knjižničari, arhivisti te muzeolozi. E. Svenonius korisnike dijeli na studenta kojega zanima djelo, znanstvenika koji proučava izdanje te bibliografa, odnosno knjižničara.²⁰ Povjesničari knjige proučavaju prijenos teksta kroz povijest, lingvisti se bave specifičnostima morfoloških oblika, a konzervatori i restauratori zaštitom građe. Paleografi proučavaju vrste pisama, dok su kodikolozi usmjereni na uporabu bibliografskih formata ili razvoj folijacije.²¹ Student je korisnik usmjeren na sadržaj samoga djela, dok se knjižničar bavi njegovim deskriptivnim tj. analitičkim opisom.

Osim što su utjecale na rast broja korisnika, nove su tehnologije otežale njihovu identifikaciju. Zbog toga je nužno ponuditi što potpunije katalogne opise. Nažalost, često se dešava da podaci nisu navedeni u omjeru u kojem ih korisnici zaista trebaju, pa su prisiljeni satima pregledavati kataloge, publikacije i druge knjižnične izvore, kako bi došli do potrebnih informacija.

Pod korisnike se mogu svrstati i kolekcionari, koji su temeljem vlastitih donacija, drugim korisnicima pružili priliku da rekonstruiraju prošlost, odnosno da dobiju kompletnu sliku o povijesnom razvoju nakladničke proizvodnje, suživotu knjige i vlasnika te kulturnim značajkama nekog područja općenito.

2.2. LEGAT U KNJIŽNICI

Jedan od oblika izgradnje knjižničnog fonda jest putem dara. On u knjižnicu može pristići slučajno tj. željom darovatelja ili putem zahtjeva usmjerenog ka određenoj ustanovi ili pojedincu, pa se takav dar još naziva izazvanim. Idealan je dar usklađen s nabavnom politikom knjižnice. IFLA-ine *smjernice Darovi za zbirke : smjernice za knjižnice*, navode kako je u procesu preuzimanja legata, važno ustanoviti vlasništvo, porijeklo, materijalnu vrijednost i prikladnost ponuđene građe. Kako bi ona uopće dospjela u prostore knjižnice,

²⁰ Katić, T. Nav.dj., str. 37-38.

²¹ Usp. Tomić, Marijana. Stara i rijetka građa u digitalno doba: je li povjesničarima knjige dovoljan bibliografski opis?. Pančevačko čitalište 18, 2011. Str.21. URL: http://www.citaliste.rs/casopis/br18/tomic_marijana.pdf
(2016-11-11)

nužno je zadovoljiti uvjete darovatelja, a istom se nakon darivanja potrebno zahvaliti pismenim putem.²²

Posebna vrsta dara – legat jest oporučna ostavština određenom pojedincu ili ustanovi od strane neke ugledne osobe.²³ Najčešće se formira u zbirke radi očuvanja baštinskog i zavičajnog identiteta. Osim toga, iz legata ne samo da je moguće dobiti informacije o kulturnim i povijesnim značajkama vremena te području na kojem je njegov darovatelj obitavao, već i o njegovom životu, analizom prikupljenih sadržaja.²⁴

Hrvatske su knjižnice prepune zaostalih donacija darovanih od strane društvenih uglednika – biskupa, vlastele, dobrotvora, znanstvenika, profesora. Primjerci su ustupljeni knjižnicama na trajno korištenje radi promicanja odgoja i obrazovanja te podizanja svijesti o važnosti kulture u društvu. Pretežito se radi o pravnoj, teološkoj, povijesnoj literaturi te onoj s područja filozofije i književnosti.²⁵ Velik broj legata nije kataložno obrađen, a one informacije koje su dostupne, pronalaze se u sažetim povijesnim prikazima razvoja knjižnica te pregledom zbornika radova, časopisa, bibliografija i sl.

Legati mogu biti dio spomeničkog fonda - što se odnosi na svu građu u Republici Hrvatskoj, tiskanu do 1945. godine, dio zavičajne zbirke, te stare i rijetke knjige. Strojno čitljivi katalozi su ti koji bi korisnicima trebali pružiti uvid u važne podatke o povijesti primjerka, provenijenciji i sl. Bilješke o provenijenciji u obliku ekslibrisa, signatura, potpisa, natpisa, pečata, marginalija i obiteljskih grbova, knjizi mogu dati dodatnu vrijednost i pridonijeti otkrivanju pojedinosti iz života bivšeg vlasnika. Iz čitateljskih tragova poput posveta, književnih kletvi, osobnih bilješki, nadopuna teksta, kazala, moguće je dobiti uvid u razinu interakcije knjige i teksta.²⁶ Kvalitetno izrađen bibliografski zapis, osigurat će korisniku pristup egzaktnoj informaciji te ga poštediti višesatnog pregledavanja knjižničnih izvora in situ.

²² Darovi za zbirke : smjernice za knjižnice. // Darovi za zbirke : smjernice za knjižnice. Upute za izradbu smjernica za izgradnju knjižnične zbirke primjenom modela Conspectus. Međunarodna posudba i dostava dokumenata : načela i smjernice za postupanje. Model nacionalnog pravilnika za međuknjižničnu posudbu. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010.

²³ Usp. Legat. // Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslava Krležje, 2013. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=35849> (2017-01-04)

²⁴ Usp. Kizivat Špoljarić, Marijana; Tanocki-Majlinger, Inge. Knjižnični katalog – izvor informacija o prijašnjim vlasnicima knjiga. // Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, 29(2013)., str 119-120.

²⁵ Usp. Tomečak, Branko. O sadržaju i okolnostima darovanja značajnije knjižnične građe iz povijesti Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu prije 1920. godine. // 400. obljetnica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu: zbornik radova sa znanstveno-stručnog skupa / uredila Mirna Willer. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2007. Str. 67-77. URL: http://haw.nsk.hr/arhiva/vol2/1888/17242/www.nsk.hr/UserFiles/File/dokumenti/400obljetnica/Zbornik_Radova.pdf (2017-05-11)

²⁶ Isto, str. 120-121.

2.2.1. Fond Znanstvene knjižnice Zadar

Biblioteca Comunale Paravia tj. Znanstvenu knjižnicu Zadar, osnovao je 1855. godine Pietro Alessandro Paravia. Svojim je korisnicima vrata otvorila dvije godine kasnije. U njezinom se fondu danas nalazi više od 530 000 jedinica knjižnične građe, od čega oko 55 700 doniranih Paravijinih svezaka. Prema veličini i raznolikosti fonda, zauzima mjesto odmah iza Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Kroz povijest je nekoliko puta mijenjala ime te lokaciju, ali je u konačnici uspjela očuvati bogato kulturno nasljeđe grada Zadra, županije i čitave zemlje.

U izgradnji njezina fonda putem dara, sudjelovali su brojni uvaženi građani kao što su: akademik Ivan Brčić, svećenik, književni i umjetnički kritičar Jakov Čuka, obitelj Modrić, Erco, Marasović, Marčelić-Miletić, Pappafava. Osim zavičajne zbirke Dalmatike tj. Jadertine, koju upotpunjuju djela domaćih autora te građa tiskana na ovim područjima, knjižnica je prepoznatljiva po zbirkama inkunabula, pergamena, rukopisa, rijetkosti, zemljopisnih karata i atlasa te onoj grafičkoj.²⁷

U svrhu zadovoljenja potreba svojih korisnika, 2010. godine pokrenut je projekt *Digitalna knjižnica Zadar*, koja nudi pristup digitaliziranim reprodukcijama stare i rijetke građe. Unutar repozitorija nalazi se 3 985 dokumenata, od čega i nekoliko onih iz legata Pappafava.²⁸

Iz razdoblja 16. stoljeća sačuvano je 845 knjiga u 919 svezaka. U bogatoj zbirci rijetkosti zastupljeni su autori knjiga poput Frane Petrića, Šime Budinića, Arkandela Gučetića, Marka Marulića, Mateja Andreisa, Vinka Pribojevića, Jakova Ilijin Bunića i dr.²⁹ Mrežne stranice Knjižnice nude mogućnost pregleda skeniranih kataložnih listića specijalnih zbirki. Knjižnica je također aktivna kao izdavač, a posjeduje i *Katalog knjiga tiskanih u 16. stoljeću*.³⁰

2.2.2. Donacija Vladimira Pappafave Znanstvenoj knjižnici Zadar

Vladimir Pappafava rođen je 30. travnja 1850. godine u Zadru. Osnovnu školu i gimnaziju pohađao je u rodnome gradu, dok daljnje školovanje nastavlja u Grazu te Beču, gdje je diplomirao i doktorirao pravo. Aktivno je sudjelovao u rješavanju političkih, kulturnih i

²⁷ Usp. Znanstvena knjižnica Zadar. URL: <http://www.zkzd.hr/> (2016-11-11)

²⁸ Digitalna knjižnica Zadar. URL: <http://dikaz.zkzd.hr/> (2017-05-11)

²⁹ Isto.

³⁰ Galić, Pavao. *Katalog knjiga tiskanih u 16. stoljeću*. Zadar: Historijski arhiv u Zadru i Stolni kaptol zadarski, 1989.

gospodarskih pitanja tadašnjega vremena, a posebno se zalagao za iskorjenjivanje latinskog te uvođenje hrvatskog jezika u upravu, sudstvo i školstvo.

Pappafava je bio istaknuta ličnost u pravno-znanstvenim krugovima te jedan od pokretača časopisa Pravo. Osim na hrvatskom i talijanskom na kojima je pisao, njegovi se radovi objavljuju i na drugim stranim jezicima poput francuskog, njemačkog, mađarskog i portugalskog. Izučavao je pitanja odnosa prema strancima u raznim zemljama civiliziranoga svijeta, legitimnost zračnog ratovanja, položaj kmetova u društvu. Autor je brojnih radova iz bilježničkog prava, a da bi napredovao u struci redovito je sudjelovao na međunarodnim kongresima poput onih u Veroni, Trstu, Lyonu, Parizu, Monacu. Radi svojega doprinosa znanosti, nekoliko je puta proglašavan dopisnim ili počasnim članom znanstvenih društava i akademija.³¹

Pappafavina je obitelj već ranije bila poznata kao povremeni darivatelj Znanstvene knjižnice. Osim vlastitih autorskih djela te onih prikupljenih za života, istoj je darovao i bogatu zbirku dobivenu od oca Dominika.

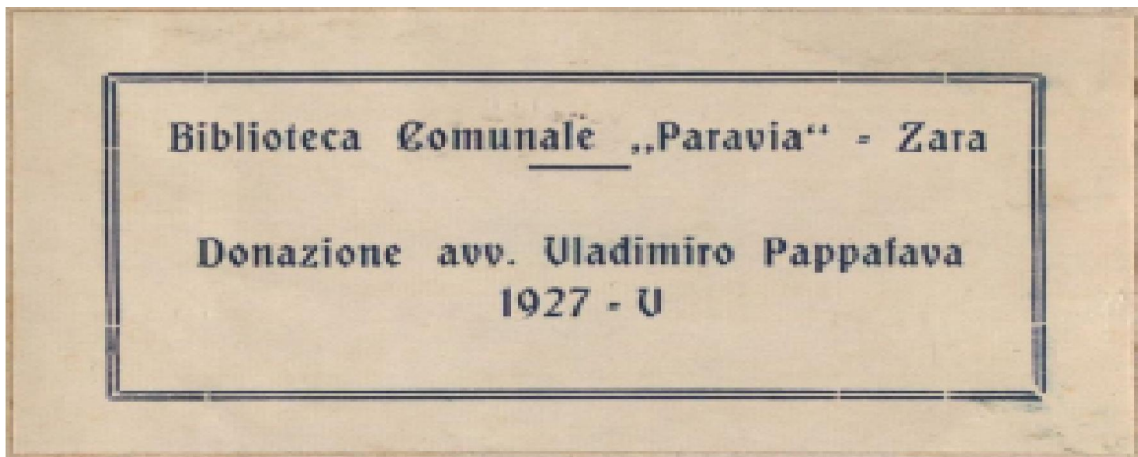
Ovaj legat okuplja građu iz razdoblja od 15. do 20. stoljeća. Može se sagledati na nekoliko načina – s aspekta proučavatelja povijesti knjige, razvoja pisma, kulture, ali i iz perspektive znanstvenika koji se bavi ekonomskim, društvenim, političkim, pravnim značajkama određenog područja. Zbog toga ga je moguće uvrstiti u spomeničku, zavičajnu, ali i zbirku stare knjige. Osim što prikazuju životne prilike tadašnjeg čovjeka, primjerci iz kućne biblioteke Pappafava, mogu pomoći pri kompletiranju slike o darovatelju, izradi biografije te očuvanju uspomene na istog.

Ukupan broj doniranih Pappafavinih primjeraka Knjižnici nije poznat, s obzirom na to da velik dio fonda i dalje nije obrađen u strojno čitljivom obliku te da knjižnica ne posjeduje tiskane kataloge knjiga 18. i 19. stoljeća. Pri pretraživanju elektronskog kataloga, Vladimir Pappafava, naveden je kao autor, odnosno donator 710 naslova, od kojih konkretno 28 pripada razdoblju 16. stoljeća. Navedeni je podatak dakle, isključivo pokazatelj broja obrađenih naslova u strojno čitljivom obliku. Niti jedan drugi knjižnični izvor ne nudi traženi podatak. Uz poneku sačuvanu monografiju, priložene su i fotografije od značaja za grad Zadar, što se može vidjeti detaljnim pregledom bibliografskih zapisa.

Svaki je donirani primjerak označen ekslibrisom vlasnika legata, pa osim njegova imena, iz istog saznajemo način na koji je pribavljen, vrijeme kada je kupljen ili u nekim slučajevima

³¹ Usp. Meštrović, Vjekoslav. Istaknuti hrvatski pravni znanstvenik napose iz bilježničkog prava – Vladimir Pappafava (1850-1927). Zadar: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za povijesne znanosti u Zadru, 1981. Str. 18-32.

njegovu cijenu. Prije izuma tiskarskog stroja ekslibrisi su bilježeni rukom, a kasnije su se s unutarnje strane korica knjiga lijepile naljepnice s imenima vlasnika ili ustanova u čijem su vlasništvu, što je vidljivo iz Slike 2, koja prikazuje tiskani ekslibris Vladimira Pappafave.³²

Slika 2. Prikaz tiskanog ekslibrisa Vladimira Pappafave

Ponekad su knjige imale više vlasnika, pa se u nekim primjercima može pronaći i po nekoliko ekslibrisa. Prije novoga vlasnika, najčešće su knjigu posjedovale ugledne osobe poput vlastele, crkvenih dužnosnika, znanstvenika, pa su takvi podaci služili na čast novome imaoocu (Slika 3), a danas dodatno pridonose vrijednosti knjige.

³² Usp. Pelc, Milan. Pismo – knjiga – slika : uvod u povijest informacijske kulture. Zagreb, Golden marketing, 2002. Str. 144.

Slika 3. Rukopisni ekslibrisi Possidet Adamus Pivati Patavinus te niže Nunc proprietas Dominici Cattanj na preliminarnom listu donirane Pappafavine knjige iz 16. stoljeća

Na mrežnim je stranicama Znanstvene knjižnice moguće pronaći skenirane kataložne listiće iz specijalnih zbirki Rukopisa i Rijetkosti, koji zastupaju darovane publikacije u starome katalogu.

30. kolovoza 1927. godine, ovaj važan uglednik umire, a u nasljeđe rodnome gradu ostavlja brojne znanstvene te stručne radove, koje i danas koristi širok spektar korisnika.³³

2.3. KATALOŽNA OBRADBA STARE GRAĐE I LEGATA

Katalogizacija je stare knjige specifična po tome što se način njezine obradbe razlikuje od onih sve druge vrste knjižnične građe. Primjerice kod literature novijeg datuma nije potrebno opisivati svaki primjerak iz istog izdanja, dok se pri opisu raritetnih naslova naglasak stavlja upravo na diferencijacije među njima. Knjige su se do sredine 19. stoljeća uvezivale izvan tiskara, pa se primjerci istih izdanja mogu međusobno razlikovati po uvezu, privezu,

³³ Isto.

ilustracijama i sl. Također mogu sadržavati različite oznake bivših vlasnika i darovatelja, što knjizi osigurava dodatnu vrijednost. Praksa navođenja tih podataka unutar kataložnih opisa, nije se oduvijek prakticirala, već započinje nakon sustavne preradbe postojećih, odnosno izrade novih pravilnika i standarda primjenjivih na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Kvalitetno izrađen zapis trebao bi sadržavati sve informacije koje se smatraju bitnima za korisnika, pa se postavlja pitanje koliko opsežan on treba biti. S obzirom na činjenicu da je ustanovi koja posjeduje primjerak dozvoljeno da samostalno odlučuje o njegovoj iscrpnosti, u nastavku će se rada prikazati razlike u temeljitosti opisa jednoga primjerka iz legata Pappafava opisanog u katalogu na listiću te u strojno čitljivom obliku. Osvijetlit će se i presudni trenuci u knjižničarskoj struci koji su utjecali na bibliografsku organizaciju informacija stare knjige te ukazati na problematiku opisa idealnog, odnosno pojedinačnog primjerka.

2.3.1. Povijesni pregled bibliografske organizacije informacija za staru knjigu

S obzirom na činjenicu da se kroz povijest mijenjala struktura korisnika, mijenjala su se i očekivanja od knjižničnog kataloga. Da bi jedan kataložni opis bio potpun te zadovoljio korisničke potrebe, prvenstveno je trebalo definirati razlike u predmetu bavljenja kataloga i bibliografije, raditi na ublažavanju razgraničenja među njima, a potom se usmjeriti na izradu propisa za opis različitih vrsta knjižnične građe.

Na Međunarodnoj su konferenciji u Parizu, održanoj 1961. godine, utvrđeni svrha, zadaci i ustrojstvo kataloga, definirane su vrste kataložnih jedinica, uspostavljena pravila za izbor i oblik odrednice za osobe, korporativna tijela, anonimna djela te redalice za imena osoba, čime započinje dugotrajan proces ujednačavanja, odnosno donošenja kataložnih načela. Nakon Međunarodne konferencije u Kopenhagenu na kojoj je predloženo da se tiskane ili grafički umnožene publikacije katalogiziraju u zemlji njihova nastanka i da ti zapisi postanu trajni, 1971., izrađen je preliminarni standard *ISBD (M)* tj. *Međunarodni standardni opis omeđenih publikacija*, a potom i niz drugih standarda za preostalu vrstu knjižnične građe.³⁴ Onaj koji se vezuje uz staru knjigu nastao je 1980. godine, i naslovljen je kao *Međunarodni standardni opis starih omeđenih publikacija – ISBD (A)*³⁵. U hrvatskim su se knjižnicama do tada

³⁴ Verona, Eva. Univerzalna bibliografska kontrola i međunarodno ujednačavanje kataložnih postupaka. // Informatologia Yugoslavica 8, 1/4(1976), 11.

³⁵ ISBD (A) : international standard bibliographic description for older monographic publications (antiquarian) / recommended by the Working Group on the International Standard Bibliographic Description for Older

koristili katalozi na listićima utemeljeni na Pruskim pravilima, nastali isključivo radi identifikacije određene publikacije. Kako bi dobili kompletnu sliku o primjerku, korisnici su stare knjige morali doći u knjižnicu i pregledati svaki traženi naslov. Postalo je jasno kako se pri izradbi ISBD (A) treba usmjeriti isključivo na njihove potrebe, pa novonastali dokument daje na izbor svakom bibliografskom središtu pravo da samostalno donese odluku o opširnosti vlastitog opisa.

Drugo je njegovo izdanje objavljeno 1991. godine, a hrvatski prijevod 1995³⁶. Kao i kod prvog, traži točno prepisivanje stvarnih naslova prema redoslijedu navođenja na naslovnoj stranici i dopušta izbor u navođenju potpunosti propisane, odnosno stvarne interpunkcije. Nudi rješenja vezana uz nelatinična pisma i jezik te dopušta uporabu kolofona kao propisanog izvora podataka kod orijentalnih knjiga i ponekih ranih zapadnoeuropskih knjiga objavljenih bez naslovne strane.³⁷

Razvojem programa Univerzalne bibliografske kontrole 1974., unaprijeđen je svjetski sistem za kontrolu i razmjenu bibliografskih informacija. 1998. objavljena je IFLA-ina studija *Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa (FRBR)*³⁸, komplementarni modeli *FRAD (Functional requirements for authority data)*³⁹ i *FRSAD (Functional requirements for subject authority data)*⁴⁰, koji su imali utjecaj na rad na objedinjenom izdanju ISBD-a. 2009. godine IFLA

Monographic Publications (Antiquarian) ; approved by the Standing Committees of the IFLA Section on Cataloguing and the IFLA Section on Rare and Precious Books and Documents. London : IFLA, 1980.

³⁶ ISBD (A): Međunarodni standardni bibliografski opis starih omeđenih publikacija (antikvarnih). Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo: Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1995.

³⁷ Usp. Isto., str. 7.

³⁸ Functional requirements for bibliographic records : final report / IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records ; approved by the Standing Committee of the IFLA Section on Cataloguing. München : K. G. Saur, 1998.

³⁹ Functional requirements for authority data : a conceptual model / edited by Glenn E. Patton, IFLA Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Data (FRANAR). München : K. G. Saur, 2009. Hrvatski prijevod: Uvjeti za funkcionalnost autoriziranih podataka : konceptualni model : završni izvještaj, prosinac 2008. / uredio Glenn E. Patton, IFLA-ina Radna skupina za Uvjete za funkcionalnost i obrojčavanje autoriziranih zapisa (FRANAR) ; odobrili stalni odbori IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju i Sekcije za

klasifikaciju i indeksiranje, ožujak 2009. ; [s engleskog preveo Tomica Vrbanc]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010. URL: <https://www.ifla.org/publications/functional-requirements-for-authority-data> (2017-05-11)

⁴⁰ Functional Requirements for Subject Authority Data URL: <https://www.ifla.org/files/assets/classification-and-indexing/functional-requirements-for-subject-authority-data/frsad-toc.pdf> (2017-05-11)

objavljuje *Međunarodna kataložna načela (International cataloguing principles)*⁴¹, koja su uključila navedene modele, a verzija iz 2016. uključuje i novo objavljeni standard ISBD⁴².

Aktualni kataložni pravilnici u Hrvatskoj - *Prvi i drugi dio Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga*⁴³ Eve Verone, oblikovani su pod utjecajem programa Univerzalne bibliografske kontrole tj. Pariških načela te propisa i Standarda međunarodne knjižnične zajednice. Pravilnik je izrađen za opis nove omeđene građe slijedom ISBD(M)-a, dok se pri opisu preostale građe, potrebno konzultirati sa specijaliziranim ISBD-ima. Prvi i drugi dio Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga, ne zadovoljavaju potrebe bibliografskog opisa stare antikvarne knjige u skupinama opisa u kojima se ističu njezine specifičnosti, kao i građe novijeg datuma nastale posredstvom informacijsko komunikacijskih tehnologija.⁴⁴

Informatizacijom knjižničnog poslovanja te pojavom OPAC-a (Online Public Access Catalogue), javila se potreba za uvođenjem strojno čitljivog formata koji bi omogućio razmjenu podataka među nacionalnim bibliografskim ustanovama. IFLA je u tu svrhu razvila UNIMARC (Universal Machine Readable Catalogue)⁴⁵, čije je dopunjeno izdanje na hrvatskom jeziku objavljeno 1996. godine.⁴⁶ Dopune formatu sadrže Identifikator jedinstvenosti za staru građu, kodove za opis svih primjeraka jednog izdanja, pojedinačnog primjerka te potpolje za bilježenje ustanove koja ga posjeduje. Unutar Napomena navode se sve ostale pojedinosti o opisivanom primjerku.⁴⁷ *Smjernice za upotrebu UNIMARC-a za stare omeđene publikacije*⁴⁸, 2000. godine su prevedene na hrvatski jezik, a ističu važnost

⁴¹ International Cataloguing Principles URL: <https://www.ifla.org/publications/node/11015?og=54> (2017-05-11)

⁴² Guidelines for Use of ISBD as Linked Data . URL: https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/OtherDocumentation/guidelines-use-isbdlid_082016.0.pdf (2017-05-11)

⁴³ Verona, Eva. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983-1986. Dio 1: Odrednice i redalice. 2. izmijenjeno izd. 1986. Dio 2: Kataložni opis. 1983.

⁴⁴ Usp. Willer, M; Barbarić, A. Kakav nacionalni kataložni pravilnik trebamo? Preliminarno istraživanje. // 13. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredile Mirna Willer i Sanjica Faletar Tanacković. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010. Str. 116-117.

⁴⁵ UNIMARC handbook / compiled and edited by Alan Hopkinson ; with the assistance of Sally H. McCallum and Stephen P. Davis. London : IFLA, 1983.

⁴⁶ Katić, Tinka. Primjena formata UNIMARC pri katalogizaciji starih knjiga: praksa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 3-4 (1996).

⁴⁷ Usp. UNIMARC: bibliografski format. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo; Zadar: Sveučilište, 2009. Str. 8.

⁴⁸ Katić, Tinka; Mirna Willer. Smjernice za upotrebu UNIMARC-a za stare omeđene publikacije (antikvarne). Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2000.

upotrebe polja koja se odnose na opis specifičnosti opisivanog primjerka, njegove povijesti i postupaka zaštite, no važno je naglasiti kako nisu primjenjive kod rukopisne građe.⁴⁹ Objavom konceptualnih modela, preliminarne verzije objedinjenog ISBD-a te ICP-a, hrvatska je kataložna zajednica dobila međunarodno značajne dokumente koji su osnova za izradu novoga nacionalnoga kataložnog pravilnika, koji je u fazi nastanka. 2016. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici je predstavljeno Uvodno poglavlje Pravilnika za katalogizaciju građe u arhivima, knjižnicama i muzejima, kao dio budućeg nacionalnog pravilnika, a održan je i Otvoreni sastanak Stalnog odbora za nacionalni kataložni pravilnik, gdje je jedna od tema bila Struktura i sadržaj online izdanja Pravilnika, što ukazuje na njegovu skoriju objavu.⁵⁰

Neovisno o postignutim naporima knjižničarske zajednice, funkcionalnosti formata UNIMARC su i dalje nedovoljno iskorištene.

Važno je napomenuti kako se legati u knjižnicama obrađuju, baš poput svih drugih publikacija. Pri obradbi onih stare omeđene građe, katalogizator će se poslužiti s oba dijela *Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga* Eve Verone, ISBD-om, odnosno objedinjenim izdanjem ISBD te formatima UNIMARC za bibliografske i autorizirane podatke.

2.3.2. Knjižnični katalog i njegove zadaće

Katalog je riječ grčkoga podrijetla, a znači popis ili nabranje. Može se definirati kao popis građe prikupljene u jednoj knjižnici, više njih ili u nekoj zbirci te bi trebao bilježiti svu građu koju ista posjeduje.⁵¹ Osim toga morao bi biti ustrojen prema određenim pravilima i ispunjavati zadatke koji iz njega proizlaze.

Abecedni katalog kao temeljni katalog svake knjižnice prema Pravilniku i priručniku za izradbu abecednih kataloga Eve Verone trebao bi korisniku ponuditi:

1. odgovor na pitanje posjeduje li knjižnica određenu jedinicu građe,
2. pregled svih izdanja, prijevoda, preradbi određenog djela što ih knjižnica posjeduje

⁴⁹ Usp. Tomić, M. Nav. dj., str. 22-23.

⁵⁰ Nacionalni pravilnik za katalogizaciju. URL: <http://npk.nsk.hr/> (2017-05-11)

⁵¹ Tadić, K. Tadić, Katica. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. Rijeka: Naklada Benja, 1994. URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/pog6.htm> (2017-04-03)

3. pregled svih jedinica knjižnične građe koje sadrže djela određenog autora, a nalaze se u knjižnici.⁵²

Ovi zadaci kataloga zahtijevaju proširenje, s obzirom na kompleksnost stare knjige, njena svojstva te posebne potrebe različitih vrsta korisnika.

Autorica Tinka Katić tako napominje da je na jednome mjestu važno okupiti jedinice knjižnične građe prema imenu autora, neovisno o njegovu udjelu pri stvaranju djela, mjestu ili zemlji tiskanja, istog literarnog žanra, sličnog materijalnog oblika, a čiji kataložni opis navodi isti bibliografski izvor. Također, naglašava važnost odnosa između izdanja/otiska, novog otiska i tiskarskih varijanti te smatra kako bi podaci o bibliografskoj povijesti knjige trebali biti jasno naznačeni, kao i odnos glavnog djela te onih koji mu se pridružuju.⁵³

U konačnici, bibliografski bi zapis morao omogućiti identifikaciju djela, pomoći korisniku pri njegovu odabiru te osigurati pristup onom entitetu koji najbolje udovoljava njegovim zahtjevima. Iz tog je razloga važno povezati sve osobe ili korporativna tijela odgovorna za intelektualni i umjetnički sadržaj djela, kao i sve ostale koji su imali udjela u njegovu nastanku ili povijesti primjerka. Da bi korisnik dobio kompletnu sliku o primjerku, važno je navesti sva materijalna svojstva knjige koje je čine jedinstvenom.⁵⁴

Neovisno o tome što format UNIMARC zadovoljava potrebe izvorne katalogizacije pri stvaranju potpunog bibliografskog zapisa u online okruženju, treba voditi računa o pravilnoj količini pojedinosti, pri njegovoj izradbi. U cijelom se procesu važno usmjeriti na korisničke potrebe, vrstu i namjenu kataloga te aktualna kataložna pravila.⁵⁵

2.3.2.1. Knjižnični katalogi Znanstvene knjižnice u Zadru

Velika većina knjižnica u svome poslovanju koristi više od jednog kataloga. S obzirom na bogato kulturno naslijeđe, da se zaključiti da je i Znanstvena knjižnica jedna od takvih primjera.

Unutar same Knjižnice nalaze se ormarići s kataložnim listićima u koje su aktivno ulagane kataložne jedinice do 1974. godine. Dalmatinski je katalog bio u uporabi do 1980. godine, a sadržava popis publikacija dalmatinskih autora te građe tiskane na ovom području. Osim abecednog i stručnog kataloga, knjižnica posjeduje katalog periodike te specijalne zbirke

⁵² Verona, E. Nav.dj., str. 13.

⁵³ Katić, Tinka. Nav. dj. Str. 77-78.

⁵⁴ Isto, str. 78-82.

⁵⁵ Isto, str. 129-130.

rukopisa, rijetkosti, inkunabula i pergamena, što je veoma značajan podatak za proučavatelje stare knjige.

Knjižnica još posjeduje i matični katalog te inventarne knjige, namijenjene isključivo knjižničnom osoblju. Velik dio fonda Znanstvene knjižnice jest i dalje neobrađen, što se djelomično odnosi i na staru knjigu. Problem dodatno povećava svakodnevno pristizanje novih primjeraka u njezine prostore putem obveznog primjerka, koji sačinjava čak 75% fonda.

Uvođenje kataloga u elektroničkom obliku uvelike je pridonijelo podizanju kvalitete knjižničnog poslovanja na višu razinu te bržu isporuku usluga. U nastavku se rada prikazuju njegove funkcionalnosti pri obradbi stare knjige i legata, kao što se vrši i usporedba s onim na listiću.

2.3.3. Značajke kataloga na listićima pri opisu starih legata

Uporaba kataloga na listićima postaje aktualna sredinom 19. stoljeća i do pojave onih elektroničkih, bila je najprikladnija vrsta za rukovanje i pretraživanje u knjižnici. Njihova se struktura promatra linearno, a ulaganje novih listića, dopisivanje i otpisivanje vrši se vrlo jednostavno, stoga vjerno odražavaju trenutačno stanje fonda.⁵⁶

Katalozi na listićima su se u knjižnicama izrađivali do 1970-ih godina 20. stoljeća i bili su utemeljeni na Pruskim pravilima, što znači da su donosili veoma mali broj podataka o građi, dok se oni specifični za pojedinačni primjerak nisu navodili uopće. Kao što je već spomenuto, služili su isključivo za identifikaciju određene publikacije u pojedinoj knjižnici, što se promijenilo primjenom standarda ISBD (A) te kasnije formata UNIMARC kojim je dodatno olakšana razmjena podataka u online okruženju.⁵⁷

Na primjeru skeniranog listića iz Kataloga rijetkosti, prikazat će se koje podatke korisnik može dobiti analizom kataložnog listića.

⁵⁶ Tadić, K. Nav. dj. URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/pog6.htm> (2017-01-05)

⁵⁷ Tomić, M. Nav.dj., str. 22.

19/

3/ **DONAZIONE PAPPALAVA**

N.o dell' inventario 27271

MARULIC; Marcus Rari: 21

Marulo Marco

*Libar Marca Marula Splichianina V chom
se usdarsi Istoria Sfete udouice Judit u
uersich haruacchi slovena / chaco ona ubi uci-
uodu Olopherna Po sridu uorsche gnegove i est-
tobi puch israelschi od uelike pogibeli.*

ed. *Venezia = Marco lib* *il Segno del libro = 1521*

tip. *— " — = Guglielmo da Fontaneta*

vol. *[1]* pag. *a-i iii* tav. *~*

form. *8* leg. *codice impressa*

Slika 4. Skenirani kataložni listić iz Zbirke rijetkosti

Analizom kataložnog listića na Slici 4, može se utvrditi kako se radi o djelu Libar Marca Marula Splichianina V chomse usdarsi Istoria Sfete udouice Judit u uersnih haruacchi slovena. Kao glavna odrednica navedeno je ime autora. Pri njezinom utvrđivanju za srednjovjekovna imena autora, u kataložnoj su se obradi tiskanih izdanja navodili oblici na različitim jezicima, a ponajviše na latinskom. To se može vidjeti iz navedenog primjera - prvotni oblik autorova imena (Marulo Marco) je izmijenjen i kroatiziran. Pri postupku izbora i oblika odrednica za osobna imena autora srednjeg vijeka, katalogizatori često ne mogu jednoznačno odrediti pod kojim će se jedinstvenim oblikom ono bilježiti, ali u pravilu se koristi ono po kojem je isti općeprihvaćen. Na vrhu kataložnog listića može se zamijetiti oznaka, kojom se potvrđuje da je publikacija darovana knjižnici te da se radi o Pappafavinu legatu. U desnome kutu naveden je inventarni broj 27271 te je naznačeno da se primjerak nalazi u zbirci rijetkosti – Rari 21. Jedinstveni stvarni naslov zabilježen je na izvornom hrvatskom jeziku. Kataložni listić, također ukazuje na to da je djelo tiskano u Mlecima (Venecija) 1521. godine, a kao odgovornog navodi tiskara Guglielma da Fontaneta. Navedene su dimenzije knjige te je naznačeno da je primjerak u društvenome vlasništvu.

S obzirom na to da kataložni listić nudi oskudan opis, odgovore na pitanja posjeduje li knjiga ekslibrise, bilješke, inicijale, anotacije i sl., korisnik će morati potražiti unutar zapisa u online katalogu.

75

SEZIONE PATRIA 27.271
N.o dell' inventario 24816
MARULIC, Marco Rari: 21
Marulo Marco

Istoria od svete Iudite

[*fotografie delle pag: 2, IV mancanti
nell' ed. 1521 sub. No 1696. Papp.*]

ed. _____
tip. _____
vol. 1 *paghe* — *tav.* 4
form. 8° *leg.* cart.

Slika 5. Prikaz skeniranog kataložnog listića

Kataložni listić na Slici 5, predstavlja priložene fotografije djelu Libar Marca Marula Splichianina V chomse usdarsi Istoria Sfete udouice Judit u uersnih haruacchi slosena. U Katalogu rijetkosti iste su naslovljene pod nazivom Istoria od svete Iudit te su se do njegova gašenja nalazile pod inventarnim brojem 24816-80-III-II, a potom su prebačene na današnju signaturu 27271 R 21-b. Naznačeno je i kako se radi o legatu Pappafava, a kataložni listić nudi samo osnovne informacije o izdanju, dimenzijama i vrsti građe.

2.3.4. Značajke strojno čitljivih kataloga i obradba legata stare knjige

Razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije za sobom je donio povećanje korisničkih zahtjeva, a time i potrebu za uspostavom javno dostupnih računalnih kataloga.

Uspostavom sustava nadzora nad odrednicama, objavom dokumenta za standardizaciju kataložnog opisa te usvajanjem pravila za strojnu obradbu omogućena je razmjena podataka u on line okruženju.

Za razliku od onih na listićima, struktura se kretanja kod ove vrste temelji na listanju pomoću veza, a može ju se promatrati modularno, u skladu s konceptualnim modelom FRBR. Model

počiva na strukturi entitet-odnos, gdje se predmet zanimanja korisnika može definirati kao entitet (npr. autor, naslov); svojstva entiteta koja služe korisnicima za oblikovanje upita i tumačenja odgovora kao atributi (npr. usporedni stvarni naslov, podaci o odgovornosti, godina izdavanja) te njihovim vezama tj. odnosima (npr. između autora i djela).⁵⁸

Online katalogi pojavljuju se prije 40-ak godina, a struka razlikuje tri generacije OPAC-a. Uporaba onih prvih bila je vrlo složena te je zahtijevala knjižničarsku stručnost. Pretraživanje je bilo moguće prema autoru, naslovu ili signaturi. Druga je generacija prepoznatljiva po uvođenju jednostavnog i složenog pretraživanju, onog prema predmetnoj odrednici, riječima iz prirodnoga jezika te Booleovim operatorima. Današnji katalogi nude pomoć pri razvoju strategije pretraživanja, smisleno povezuju rezultate, opisi su im sadržajno bogatiji, a prikazuju i digitalne sadržaje iz fondova knjižnica ili repozitorija ustanova. Često omogućuju širenje pretrage na vanjske izvore poput Google books-a, razne usluge preuzimanja, pohranjivanja i sl.⁵⁹

U nastavku će se prikazati bibliografski zapis Marulićevog djela, Libar Marca Marula Splichianina s elementima opisa, prema kojima se razlikuje od onog na katalognom listiću izrađenom u Znanstvenoj knjižnici (Slika 6).

Unutar Prve skupine općenito se navode svi odgovorni za stvaranje primjerka, neovisno o njihovom udjelu. Ovdje se konkretno radi o jednome autoru koji je pretraživ prema pristupnici, međutim da ih je više bilo bi potrebno navesti i ostale. Pod sekundarnim autorstvom zapis bilježi tiskara i darovatelja za koje su izrađene pristupnice. U skupini materijalnog opisa navode se podaci o izvornoj jedinici, a oni o izmjenama u skupini 7. Iz napomena o primjerku moguće je dobiti informacije o njegovim specifičnostima. Ovdje je konkretno naznačeno kako se radi o kožnome uvezu te da knjiga sadrži oštećenja od vlage, što primjerice katalog na listićima ne bilježi. Važno je voditi računa o tome odnose li se Napomene na pojedinačni primjerak ili i na druge primjerke iz naklade. Zapis nudi i internetske poveznice na digitalizirane sadržaje na webu.

Baza podataka: **ZNANSTVENA KNJIZNICA ZADAR**

Tražili ste: bibliografski zapis

⁵⁸ Usp. Tomić, Marijana. Knjižnični katalog : od knjižničarskog alata do pomagala za korisnike. HUŠK. Sine qua non školskoga knjižničarstva. Zadar, 25-26. 2014. URL: <http://www.husk.hr/wordpress/wp-content/uploads/2014/10/3.-MarijanaTomi%C4%87-Zadar-24.10.2014.pdf> (2017-01-18)

⁵⁹ Usp. Jokić Fabris, Iva. Knjižnični katalogi u digitalnom kontekstu. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, 2015. Str. 14-18. Dostupno na: <https://www.unirepository.svkri.uniri.hr/islandora/object/ffri%3A190/datastream/PDF/view> (2017-04-03)

130113059: monografija/0	ISBD	UNIMARC
<p><i>Autor:</i> Marulić, Marko</p> <p><i>Naslov:</i> Libar Marca Marula Splichianina V chomse usdarsi Istoria Sfete udouice Judit u uersih haruacchi slojena : chacho ona ubi uoiuodu Olopherna Posridu uoische guegoue i oslodobi [!] puch israelschi od ueliche pogibili</p> <p><i>Impresum:</i> In Vinegia : per Guilielmo da Fontaneto de Monteferrato, M.D.XXI. [1521]</p> <p><i>Materijaln</i> [76] str. : ilustr. ; v8o (23 cm)</p> <p><i>i opis:</i></p> <p><i>Napomene</i> Uob. stv. nasl.: Judita. - Podatak o nakladniku preuzet iz kolofona. - Primjerku su priložene dvije fotografije str. : 7-8 koje većim dijelom nedostaju originalu (u duplikatu, ukupno 4 fotografije). Fotografije su naslovljene u Katalogu rijetkosti kao: Istoria od svete Iudite, signatura 27271 R 21-b. Nabavljene su 10.VII.1935. i inventarizirane na br. 24816-80-III-II koji je ugašen i prebačene su na današnju signaturu.</p> <p><i>Napomena</i> Kožni uvez. - (sign. ZKZD). - Na unut. str. 1. om. lista naljepnica: Donazione avv. Vladimiro Pappafava 1927. - o Pregledano, 20090630, Nedostaje dio str. [7-8], mrlje od vlage ; (sign. ZKZD).</p> <p><i>primjerku:</i></p> <p><i>Ostali</i> Judita</p> <p><i>naslovi:</i> Libar Marka Marula Spličanina Istorija svete udovice Judit u versih hrvacki složena</p> <p><i>Ostali</i> Fontaneto, Guglielmo da ; Pappafava, Vladimir</p> <p><i>autori:</i></p> <p><i>Predmetni</i> Epske pjesme -- Hrvatska -- 16. st.</p> <p><i>ce:</i></p> <p><i>UDK:</i> 821.163.42-13 * 09(=163.42)"15"</p> <p><i>Mjesto</i> Venezia</p> <p><i>izdavanja:</i></p> <p><i>Internet:</i> http://www.bulaja.com/marulic/djela/judita/str1.htm ; <i>Arhiv:</i> http://damp.nsk.hr/arhiva/publication.php?show=archive&idpublication=1113</p> <p><i>Signatura:</i> 27271 R 21. - R 21</p>		

Slika 6. Prikaz elemenata opisa bibliografskog zapisa iz kataloga Znanstvene Knjižnice

Primjenom FRBR modela u UNIMARC-u osigurana je izrada potpunih bibliografskih zapisa, iskazivanje svih potrebnih odnosa te pristup svim relevantnim elementima opisa. Zahvaljujući modularnom pristupu UNIMARC omogućuje iskazivanje odnosa od nižih razina prema najvišoj (Slika 7).⁶⁰

130113059: bibliografski zapis	UNIMARC	ISBD
<pre>00000cam0#2200000###45## 001 130113059 005 20111017091100.1 100 ## \$a 20090630d1521#####y0hrvy0191####ba 101 0# \$a Hrv 102 ## \$a IT 140 ## \$a c#####aac#####aaya#0000</pre>		

⁶⁰ Usp. Katić, T. Nav.dj., str. 117-118.

- 141 ## \$a b##a0bb
- 200 1# \$a Libar Marca Marula Splichianina V chomse usdarsi Istoria Sfete udouice Judit u uersih haruacchi slošena
\$c chacho ona ubi uoiuodu Olopherna Posridu uoische guegoue i oslodobi [!] puch israelschi od ueliche pogibili
- 210 ## \$a In Vinegia
\$c per Guilielmo da Fontaneto de Monteferrato
\$d M.D.XXI. [1521]
- 215 ## \$a [76] str.
\$c ilustr.
\$d v8o (23 cm)
- 304 ## \$a Uob. stv. nasl.: Judita
- 307 ## \$a Primjerku su priložene dvije fotografije str. 7-8 koje većim dijelom nedostaju originalu (u duplikatu, ukupno 4 fotografije). Fotografije su naslovljene u Katalogu rijetkosti kao: Istoria od svete Iudite, signatura 27271 R 21-b. Nabavljene su 10.VII.1935. i inventarizirane na br. 24816-80-III-II koji je ugašen i prebačene su na današnju signaturu
- 314 ## \$a Podatak o nakladniku preuzet iz kolofona
- 316 ## \$a Kožni uvez
\$5 ZKZD
- 317 ## \$a Na unut. str. 1. om. lista naljepnica: Donazione avv. Vladimiro Pappafava 1927
- 318 ## \$a Pregledano
\$c 20090630
\$l Nedostaje dio str. [7-8], mrlje od vlage
\$5 ZKZD
- 500 10 \$3 [940215078](#)
\$a Judita
- 518 1# \$a Libar Marka Marula Spličanina
- 518 1# \$a Istorija svete udovice Judit u versih hrvacki složena
- 606 ## \$3 [940222037](#)
\$a Epske pjesme
\$y Hrvatska
\$z 16. st.
- 620 ## \$3 [210717144](#)
\$d Venezia
\$a Italija
- 675 ## \$a 821.163.42-13
- 675 ## \$a 09(=163.42)"15"
- 700 #1 \$3 [910312027](#)
\$a Marulić
\$b Marko
- 702 11 \$3 [930511206](#)
\$a Fontaneto
\$b Guglielmo da
\$4 610
- 702 11 \$3 [911111112](#)
\$a Pappafava
\$b Vladimir
\$4 320
- 801 #0 \$a HR
\$b ZKZD za
\$c 20090630
\$g HR PPIAK
- 856 4# \$u <http://www.bulaja.com/marulic/djela/judita/str1.htm>

\$g <http://damp.nsk.hr/arhiva/publication.php?show=archive&idpublication=1113>

990 ## \$a 27271 R 21

990 ## \$a R 21

991 ## \$b 27271

Slika 7. Prikaz strukture opisa strojno čitljivog bibliografskog zapisa za staru knjigu pomoću formata UNIMARC

Iz primjera je vidljivo kako se radi o opisu pojedinačnog primjerka, koji se vrši na drugoj razini. Polja 140 – Opći podaci i 141 – Posebna svojstva primjerka isključivo su primjenjivi za strojno katalogiziranje starih omeđenih publikacija.

U polju 316 bilježi se Napomena o opisivanom primjerku, 317 Napomena o povijesti primjerka, a 318 Napomena o postupcima zaštite. U polju 316 naznačeno je kako je primjerak uvezan u kožu, što će biti važna informacija za korisnika koji proučava nakladničku proizvodnju stare knjige, dok se u onom 317 navodi Vladimir Pappafava, kao darovatelj primjerka, što može biti korisno povjesničarima knjige, kulture i sl. Naznačeno je kako se njegov ekslibris nalazi na unutarnjoj stranici prednjeg omotnog lista. Potpolje \$5 Ustanova na koju se polje odnosi, dodaje se istima radi identificiranja ustanove koja primjerak obrađuje, u slučaju da ih je sačuvano više. Unutar polja 702 Osobno ime - sekundarna odgovornost, također je naveden Vladimir Pappafava, a za određivanje vrste odgovornosti, u potpolju \$4, dodan je kod za vrstu autorstva tj. Prethodni vlasnik. Polje 620 odnosi se na mjesto izdavanja, što je u ovom slučaju Venecija, a autorica Tinka Katić ističe kako bi pristupnica prema mjestu izdavanja trebala biti obvezna za staru građu u UNIMARC, radi lakšeg proučavanja povijesti tiskarstva. Polje 856 - Elektronička lokacija i pristup korisnicima osigurava izravan pristup na sadržaje na webu, što je jedna funkcionalnost koju format UNIMARC nudi.

Strojno čitljivi katalozi, uz sve svoje prednosti, ipak često ne pružaju sve podatke koje korisnik ovisno o području svog zanimanja treba. Pri opisu stare knjige, Katić navodi da se zanemaruju podaci o mjestu tiskanja, povijesti ustanove te se ne navode informacije o tekstovima poput poslanica, posveta i uvodnih stihova, zbog tradicionalnog načina organizacije kataloga. Također, u praksi često dolazi do miješanja zapisa nastalih izvornom katalogizacijom te retrospektivnom konverzijom, skraćenih s potpunima zapisima, neujednačenosti odrednica.⁶¹

Velik broj primjeraka nije niti strojno obrađen, stoga su korisnici prisiljeni dolaziti u knjižnicu te pregledavati dostupne knjižnične izvore. U skladu s rastom broja korisnika te njihovim

⁶¹ Usp. Katić, T. Nav. dj., str. 30-35.

uvećanim zahtjevima koje nameće novo digitalno doba, knjižničarska je struka primorana redefinirati koncept knjižničnih kataloga te se orijentirati na ažurniju kataložnu obradbu staroga fonda.

2.3.5. Problematika opisa idealnog primjerka na primjeru legata Vladimira Pappafave

Odnos idealnog i pojedinačnog primjerka se odlikuje posebnom složenošću, a utvrđivanje razlika među njima moguće je isključivo ako su izrađeni zapisi potpuni. Osim naslova, podataka o odgovornosti, mjestu i godini izdavanja, trebali bi sadržavati one o imenu i nazivu tiskara, nakladnika, formatu te napomenama.

Iako je želja svakog tiskara osigurati svojem korisniku knjigu u savršenom tj. idealnom stanju, jasno je kako idealan primjerak u stvari ne postoji, već se radi o konceptu koji služi za utvrđivanje specifičnosti i razlika među pojedinačnim primjercima. Idealni se primjerak utvrđuje za izdanje, otisak te za novi otisak, a isključivo se vezuje uz materijalni oblik knjige, dakle njezinu proizvodnju.⁶²

Od onog trenutka kada je knjiga napustila tiskarsku radionicu i došla u ruke svojeg vlasnika, primjerak se počinje sagledavati kao pojedinačan, što je zapravo ono što staru knjigu čini zanimljivom, pa bi svaki bibliografski zapis morao bilježiti takve specifičnosti.⁶³

Pri utvrđivanju idealnog primjerka, bibliografi nailaze na brojne prepreke, počevši od otežanog razgraničavanja varijacija nastalih za vrijeme tiskanja i onih naknadno, do problema donošenja zaključka koliki je broj primjeraka adekvatan za priču o sveobuhvatnosti. U praksi se najčešće dešava to da knjižnica posjeduje jedan ili nekoliko sačuvanih primjeraka, što onemogućuje relevantnu prosudbu. Čak i u slučajevima kada se radi o većem broju, teško ih je ne generalizirati pri usporedbi.⁶⁴

Na već navedenom primjeru monografije *Libar Marca Marula Splichianina V chomse usdarsi Istoria Sfete udouice Judit u uersnih haruacchi slosena* iz 1521. godine, pojasnit će se zanimljivosti opisa idealnog primjerka. (Slika 6 i 7.)

Podaci koji su značajni za korisnika, a vezani su za materijalni opis primjerka, ukazuju na to da se radi o publikaciji od 76. stranica, dimenzija 80 od 23 cm. Format se može navoditi i u skupini 7 na drugoj razini ili u Napomeni o sadržaju.

⁶² Isto, str. 42-44.

⁶³ Isto, str. 44-46.

⁶⁴ Isto, str. 51.

U Hrvatskoj postoji samo još jedan primjerak navedene Marulićeve Judite 1. izdanja, pa možemo zaključiti kako je opis hipotetski rekonstruiran. Knjižnica Male braće u Dubrovniku, u čijem je vlasništvu onaj drugi nema OPAC katalog, stoga nije bilo moguće utvrditi razlike među pojedinačnim primjercima.

2.4. Zaključno o legatima stare i rijetke knjige

Legat je posebna zbirka nastala sakupljanjem vlasnika bibliofila, za kojeg navedeni primjerci imaju poseban značaj u materijalnom ili duhovnom pogledu. Tijekom života isti je gradio privatnu knjižnicu, a potom ju je darovao nekoj kulturnoj ustanovi. Sačuvana je građa najčešće od velikog značaja za zajednicu u kojoj je obitavao, pa možemo reći da su legati svjedoci kulturnih, povijesnih i društvenih prilika određenog vremena.

Rad se bavi starom knjigom 16. stoljeća, na primjeru legata pravnika Vladimira Pappafave očuvanog u Znanstvenoj knjižnici Zadar.

Oznake, ekslibrisi i druge bilješke, mogu biti predmet proučavanja istraživača, povjesničara knjige i umjetnosti, iako postoje i drugi korisnici. Zbog toga je nužno provesti detaljno ispitivanje potpunosti podataka pri izradi kataložnog opisa za staru knjigu.

S obzirom na kompleksnost njezine obradbe, važno je da katalogizator sve specifičnosti primjerka zabilježi u potpunosti te da pritom vodi računa o cjelovitosti zbirke. Ako zapis nije kvalitetno izrađen, knjiga će izgubiti na uporabnoj vrijednosti.

Na koji način Znanstvena knjižnica Zadar bilježi te podatke, provjerit će se u istraživačkom dijelu rada.

3. ISTRAŽIVANJE

Objava ISBD (A), dopune formatu UNIMARC te razvoj nove generacije knjižničnih kataloga, uvelike su olakšali pristup informacijama onim korisnicima čiji su predmet zanimanja raritetni naslovi. Jedan od kriterija vrednovanja stare knjige jest onaj prema provenijenciji, koji se odnosi na povijest prethodnog vlasništva i nadzor dokumenta.⁶⁵

⁶⁵ Špoljarić Kizivat, M; Tanocki – Majlinger, I. Nav. dj., str. 120.

U nastavku će se rada tako definirati svrha i ciljevi istraživanja, prikazati odabrana metodologija za njegovu provedbu, izvršiti analiza te pojasniti dobiveni rezultati, koji će ukazati na važnost bilježenja podataka o bivšim vlasnicima unutar bibliografskih zapisa.

U zaključku, će se također predložiti određena rješenja, koja bi mogla utjecati na povećanje zadovoljstva korisnika pruženim uslugama te doprinijeti kvaliteti poslovanja Znanstvene knjižnice Zadar.

3.1. Svrha i cilj istraživanja

Cilj istraživanja jest prikazati funkcionalnosti formata UNIMARC pri bilježenju fizičkih tragova bivših vlasnika i darovatelja u kataložnim opisima, u svrhu proširenja slike o katalogizaciji stare knjige te ukazivanja na važnost navođenja podataka o provenijenciji za same korisnike.

3.2. Metodologija

U prvome su dijelu rada pojašnjene značajke stare knjige, napravljena je usporedba pri navođenju njezinih specifičnosti u katalogu na listićima i onom u strojno čitljivom obliku te je prikazana problematika opisa idealnog primjerka.

U nastavku će se rada ispitati bilježenje fizičkih tragova bivših vlasnika u kataložnim zapisima unutar online kataloga Znanstvene knjižnice Zadar.

Nakon detaljnog pregleda svih 28 sačuvanih primjerka *in situ*, te analize njihovih kataložnih opisa u strojno čitljivom katalogu, odabrano je 8 reprezentativnih naslova, koji će poslužiti za prikaz specifičnosti obradbe legata stare knjige.

Antikvarna građa 16. stoljeća, posebno je zanimljiva korisnicima jer je to vrijeme kada tiskana knjiga poprima izgled one današnje. Osim toga, sačuvani se primjerci istih izdanja uglavnom međusobno razlikuju, zbog prakse uvezivanja knjiga izvan tiskara. Proučavateljima povijest pisma, povjesničarima umjetnosti i stručnjacima za zaštitu jednako tako mogu biti zanimljive bilješke, zapisi na marginama, pečati i sl.

Provjerit će se na koji se način u bibliografskim zapisima bilježe tragovi bivših vlasnika, analizirati podaci navedeni unutar Napomena o povijesti primjerka (UNIMARC polje 317) te

utvrditi postoje li izrađene pristupnice za imena darovatelja. Također će se istražiti specifičnosti pojedinačnih primjeraka, koji se očituju u bilješkama poput ekslibrisa, signatura, potpisa, posveta, nadopuna teksta, pečatima, marginalijama i sl.

3.2.1. Problemi

U online katalogu Znanstvene knjižnice Zadar, Vladimir Pappafava naveden je kao autor tj. darovatelj 710 naslova. U razdoblju od 5 mjeseci otkako je rad u nastanku, katalogizirano je novih 48 naslova, iz čega se može zaključiti kako legat nije u cijelosti kataložno obrađen. Niti jedan drugi knjižnični izvor ne navodi točan broj doniranih Pappafavinih primjeraka.

Postavljajući vremensko ograničenje na razdoblje od 1501-1599. godine te ono prema imenu autora, u online katalogu je pronađeno 28 naslova.

Znanstvena je knjižnica Zadar, 1989. izdala *Katalog knjiga tiskanih u 16. stoljeću*, međutim on ne popisuje legat zadarskih uglednika i intelektualaca koje Knjižnica posjeduje, već je u njemu registrirana građa koja se čuva u samostanskim knjižnicama Svete Marije i Svetog Mihovila u Zadru, Svetoga Petra na Školjiću kod Preka te Historijskom arhivu i stolnom kaptolu zadarskom.

Iako se pretraživi broj primjeraka iz 16. stoljeća u online katalogu nije mijenjao proteklih mjeseci, ne može se sa sigurnošću tvrditi da je sva građa iz ovoga razdoblja kataložno obrađena. Zbog toga je potrebno manualno pregledati tiskane kataloge i knjige inventara.

Kao jedna od korisnih usluga koje Knjižnica nudi jest prikaz skeniranih kataložnih listića specijalnih zbirki, koje će korisniku pomoći pri provedbi istraživanja.

3.3. Primjeri i analiza bibliografskih zapisa

U nastavku će se rada analizirati bibliografski zapisi iz online kataloga Znanstvene knjižnice Zadar, kako bi se ispitala funkcionalnosti formata UNIMARC pri obradbi legata stare knjige. Primjeri su odabrani na temelju osobne prosudbe, a cilj im je prikazati zanimljivosti opisa pojedinačnih primjeraka, koji dodatnu vrijednost ostvaruju radi zabilježenih fizičkih tragova čitatelja tj. bivših vlasnika i darovatelja. Također će se ispitati jesu li jedinice građe okupljene u sporednoj kataložnoj jedinici prema imenu bivšega vlasnika, odnosno navodi li se Vladimir Pappafava kao autor i darovatelj te jesu li građu posjedovali drugi pojedinci i ustanove.

Prikazat će se i određene digitalizirane inačice knjiga te bibliografski zapisi iz drugih knjižnica, koji korisnicima pomažu pri utvrđivanju razlika među sačuvanim primjercima.

Većina pregledanih zapisa izrađena je u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici te preuzeta u katalog zadarske knjižnice, što je vidljivo iz ponovljivog polja 801. U tim zapisima se nalaze polja 316, 317 i 318 koja opisuju specifičnosti primjerka, međutim, u tim poljima nije uneseno potpolje \$5, Ustanova na koju se odnosi polje koje upućuje na ustanovu i signaturu primjerka o kojem se navode specifičnosti. Ovako se iz zapisa ne može pouzdano utvrditi u kojem je primjerku specifičnost, pa je bilo potrebno proučiti odnosno procijeniti iz sadržaja napomene da se podatak odnosi na primjerak u zadarskoj knjižnici. Na primjer, u Primjeru 1. polja 316, 317 i 318 sadrže podatke o primjerku, ali je označeno samo polje 317 jer sadržajem ukazuje na legat Pappafave, pa se zaključilo da je to podatak unesen u zadarskoj knjižnici u kojoj je dodano to polje u preuzeti zapis. Načelno je, međutim, moguće zaključiti odnose li se sadržaji druga dva polja na primjerak u NSK ili u zadarskoj knjižnici po tome što ta polja ne sadrže potpolje \$5, dok izvorni zapisi iz NSK sadrže to potpolje, vidjeti npr. Primjer 4.

Primjer 1.

Autor: Monluc, Blaise de Lasseran

Naslov: Commentaires de messire Blaise de Monluc, marechal de France, 1592.

141128044:	bibliografski zapis		UNIMARC	ISBD
00000cam0#2200000###45##				
001	141128044			
005	20150820131700.1			
100 ##	\$a 20150618d1592#####y0hrvy0191####ba			
101 0#	\$a frm			
102 ##	\$a FR			
140 ##	\$a y#####a#####yyya#1111			
141 ##	\$a f##b0bb			
200 1#	\$a Commentaires de messire Blaise de Monluc, marechal de France			
210 1#	\$a a Bourdaeus \$c par S. Millanges Imprimeur ordinaire du Roy \$d 1592			
215 ##	\$a 3 str., [8], 276 listova \$d 4o (32 cm)			
314 ##	\$a Jed. oblici imena autora: 1. Monluc, Blaise de Lasseran 2. Millanges, Simon			
316 ##	\$a Pergamenski uvez			
317 ##	\$a Darovao V. Pappafava 1927			
318 ##	\$a Pregledano \$c 20150619 \$l Karbonizirani knjižni blok, istrošene korice, tragovi djelovanja crva na knjižnom bloku			

\$n Potrebno čišćenje knjižnog bloka i korica ali nije hitno!

620 ## \$3 [290907077](#)
 \$d Bordeaux
 \$a Francuska

700 #1 \$3 [350618014](#)
 \$a Monluc
 \$b Blaise de Lasseran

702 11 \$3 [350618018](#)
 \$a Millanges
 \$b Simon
 \$4 610

702 01 \$3 [911111112](#)
 \$a Pappafava
 \$b Vladimir
 \$4 320

801 #0 \$a HR
 \$b ZKZD mb
 \$c 20150618
 \$g HR PPIAK

856 4# \$u <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8610762b/f9.zoom>
 \$e 18.06.2015.

981 ## \$z 16. st.
 981 ## \$z F
 990 ## \$a 27280-C
 991 ## \$b 27280

Analiza

Unutar UNIMARC polja 317 \$ a Napomena o povijesti primjerka, navedeno je ime darovatelja Vladimira Pappafave te podatak kako je primjerak u knjižnicu pristigao 1927. godine. U polju 702, isti je zabilježen kao sekundarni autor. Potpolje \$3 odnosi se na broj normativnog zapisa prema kojem je autor prepoznatljiv, a potpolje \$4 naznačuje da se radi o prethodnom vlasniku.

Od velikog značaja za korisnika može biti i polje 856 - Elektronička lokacija i pristup. Poveznica na sadržaj na webu nudi pristup digitaliziranoj inačici primjerka istoga izdanja, koju je digitalizirala Bibliothèque nationale de France tj. Nacionalna knjižnica Francuske. S obzirom na to da Znanstvena knjižnica Zadar ne posjeduje primjerak u takvom obliku, korisnik bi podatke o njegovim specifičnostima trebao dobiti iz bibliografskog zapisa ili pregledom naslova u prostoru Knjižnice. Razlike među sačuvanim primjercima očitovat će se u bilješkama, pečatima, marginalijama koje je bivši vlasnik ostavio u knjigama, ali i u uzevu, jer je tada postojala praksa da ih oni uvezuju samostalno. Taj se podatak navodi u polju \$ 316.

Primjer 2.

Autor: Cipiko, Koriolan

Naslov: De bello Asiatico, Coriolani Cippici Dalmatae Traguriensis, libri tres, Opera Ioannis Cippici, nvnc itervm impressi, 1594.

121103041: bibliografski zapis		UNIMARC	ISBD
00000cam0#2200000###45##			
001 121103041			
100 ## \$a 19961212d1594#####y0hrvy0191####ba			
101 0# \$a lat			
102 ## \$a IT			
140 ## \$a #####a#####yyya#1111			
141 ## \$a g##b0cc			
200 1# \$a De bello Asiatico, Coriolani Cippici Dalmatae Traguriensis, libri tres, Opera Ioannis Cippici, nvnc itervm impressi			
210 ## \$a Venetiis			
\$c Apud Io. Antonium Rampazettum			
\$d 1594			
215 ## \$a 68 listova			
\$d m8o (17 cm)			
316 ## \$a Papirnati uvez			
317 ## \$a Na dnu nasl. lista pečat: Bibliot. Bossianae Alexandrinae			
317 ## \$a Dar Vladimira Pappafave			
318 ## \$a Pregledano			
\$c 20140627			
\$l Tragovi djelovanja crva na knjižnom bloku; nedostaju korice			
\$n Potrebno čišćenje i popravak knjižnog bloka te izrada kožnih korica			
607 ## \$3 210516104			
\$a Dalmacija			
\$x Povijest			
620 ## \$3 210717144			
\$d Venezia			
\$a Italija			
675 ## \$a 94(497.5 Dalmacija)".../14"			
686 ## \$a XI			
\$2 Jurić. Scriptores			
700 #1 \$3 930416084			
\$a Cipiko			
\$b Koriolan			
702 11 \$3 200927026			
\$a Cipiko			
\$b Ivan			
\$4 340			
702 11 \$3 930713009			
\$a Rampazetto			
\$b Giovanni Antonio			
\$4 610			
702 01 \$3 911111112			

\$a Pappafava
\$b Vladimir
\$4 320

801 #0 \$a HR
\$b NSK
\$g HR PPIAK
801 #2 \$a HR
\$b ZKZD za, mb
\$c 20081103
\$g HR PPIAK
981 ## \$z 16. st.
981 ## \$z IT
990 ## \$a 27800-99-1
990 ## \$a Dalmatica
991 ## \$b 27800

Analiza

Osim što je u polju 317 naznačeno da je knjiga u knjižnicu pristigla darom Vladimira Pappafave, navedeno je kako primjerak u dnu lista sadrži pečat Biblioteke Bossianae Alexandrinae. Taj će podatak biti vrijedan za korisnika proučavatelja povijesti knjige i navedene knjižnice te istraživača kulturno-povijesnih prilika u kojima je njezin sabirač živio. U polju 702 \$3 Pappafava je naveden kao sekundarni autor, ali ne postoji pristupnica za bivšeg vlasnika - Biblioteku Bossianae Alexandrinae, što bi svakako trebalo zabilježiti radi rekonstrukcije te knjižnice.

Primjer 3.

Autor: Pribojević, Vinko

Naslov: Della origine et svccessi de gli Slavi oratione / di m. Vincenzo Pribevo Dalmatino da Lesena gia recitata da lui nella medesima citta ; et hora tradotta dalla lingua latina nell'italiana da Bellisario Malaspalli da Spalato, 1595.

120616053: bibliografski zapis

UNIMARC

[ISBD](#)

00000cam0#2200000###45##
001 120616053
005 20160518080900.1
100 ## \$a 20050308d1595#####y0hrvy0191####ba
101 1# \$a ita
\$c lat
102 ## \$a IT
\$b H

140 ## \$a ac#####aga#####yyya#1101
141 ## \$a a##a0ca
200 1# \$a Della origine et svccessi de gli Slavi oratione
\$f di m. Vincenzo Pribevo Dalmatino da Lesena gia recitata da lui nella medesima citta
\$g et hora tradotta dalla lingua latina nell'italiana da Bellisario Malaspalli da Spalato
205 ## \$a Con privilegio
210 ## \$a In Venetia
\$c Presso Aldo
\$d 1595
215 ## \$a [16], 79 str.
\$c illustr.
\$d 8o (22 cm)
304 ## \$a Prijevod djela: Oratio de origine successibusque Slavorum
316 ## \$a Privezano uz: R 515-526 i na R 373
316 ## \$a Na hrptu rukopisni zapis: Miscellanea Dalmata 8
316 ## \$a Na spor. nasl. str. R 373 rukopisna latinska bilješka
317 ## \$a Na predlistu naljepnica: Donazione avv. Vladimiro Pappafava 1927
317 ## \$a Primjerak na sign. 3981 R 373 darovao P. A. Paravia
620 ## \$3 [210717144](#)
\$d Venezia
\$a Italija
700 #1 \$3 [910627024](#)
\$a Pribojević
\$b Vinko
701 11 \$3 [250308143](#)
\$a Malaspalli
\$b Belisario
\$4 730
702 11 \$3 [930720220](#)
\$a Manuzio
\$b Aldo
\$c ml.
\$4 610
702 11 \$3 [911111112](#)
\$a Pappafava
\$b Vladimir
\$4 320
702 01 \$3 [200504034](#)
\$a Paravia
\$b Pier Alessandro
\$4 320
801 #0 \$a HR
\$b NSK
\$g HR PPIAK
801 #2 \$a HR
\$b ZKZD za
\$c 20071207
\$g HR PPIAK
801 #2 \$a HR
\$b ZKZD mb
\$c 20160518
\$g HR PPIAK

981 ## \$z R
981 ## \$z 16. st.
981 ## \$z IT
990 ## \$a R 373
990 ## \$a R 515
990 ## \$a Dalmatica
991 ## \$b 3981
991 ## \$b 26401

Analiza

Analiza strojno čitljivog zapisa za ovaj primjerak iz Znanstvene knjižnice ukazuje na to da je knjiga ondje pristigla darom te da je pripadala Pieru Allesandru Paraviji, a potom Vladimiru Pappafavi, što potvrđuje naljepnica s natpisom Donazione avv. Vladimiro Pappafava 1927. Naznačeno je kako knjiga sadrži signaturu, rukopisni zapis i latinsku bilješku, što je vidljivo iz polja 316 - Napomene o opisivanom primjerku. Ti podaci mogu biti značajni pri utvrđivanju povijesti primjerka i otkrivanju pojedinosti o životu darovatelja. U polju 702 pod sekundarnim autorstvom, navedena su oba prethodna vlasnika.

Primjer 4.

Autor: Marulić, Marko

Naslov: Dialogo di Marco Marvlllo. Delle eccellenti uirtu, e merauigliosi fatti di Hercole / di latino in uolgare nuouamente tradotto per Bernardino Chrisolpho, 1549.

120616074:

bibliografski zapis

UNIMARC

[ISBD](#)

```
00000nam0#2200000###45##
001      120616074
100 ## $a 19941124d1549#####y0hrvy0191####ba
101 1# $a ita
        $c lat
102 ## $a IT
        $b H
200 1# $a Dialogo di Marco Marvlllo. Delle eccellenti uirtu, e merauigliosi fatti di Hercole
        $f di latino in uolgare nuouamente tradotto per Bernardino Chrisolpho
210 ## $a In Vinegia
        $c Appresso Battista e Stephano cugnati, Al Segno di S. Moise
        $d 1549
215 ## $a [2] lista, [50] str.
        $c ilustr.
        $d 16o (14 cm)
300 ## $a Izv. stv. nasl.: Dialogus de laudibus Herculis
316 ## $a Pergamenski uvez, na hrptu Marvlllo u zlatotisku
        $5 NSB, RIIIF-16o-33
```

317 ## \$a Na unut. str. 1. om. lista: Ex Bibliotheca Comitum & Equitum Durantis de Durantibus
317 ## \$a Na spor. nasl. str. naljepnica: Donazione avv. Vladimiro Pappafava 1927
318 ## \$a Mrlje od vlage
 \$c 19941124
 \$l Otkinuta nasl. str.
 \$n Uvezati nasl. str.
 \$5 NSB, RIIF-16o-33
318 ## \$c 20061108
 \$l Naslovni list uvezan
 \$5 CiZaNSK
500 10 \$3 [941124076](#)
 \$a Dialogus de laudibus Herculis
 \$m tal. prijevod
606 ## \$3 [940509115](#)
 \$a Dijalozi
 \$y Hrvatska
 \$z 16. st.
 \$2 rbgenr
620 ## \$3 [210717144](#)
 \$d Venezia
 \$a Italija
700 #1 \$3 [910312027](#)
 \$a Marulić
 \$b Marko
702 11 \$3 [941125008](#)
 \$a Chrisolpho
 \$b Bernardino
 \$4 730
702 11 \$3 [930721068](#)
 \$a Bertacagno
 \$b Battista
 \$4 750
702 11 \$3 [930721065](#)
 \$a Bertacagno
 \$b Stefano
 \$4 750
702 11 \$3 [911111112](#)
 \$a Pappafava
 \$b Vladimir
 \$4 320
801 #0 \$a HR
 \$b NSK
 \$g HR PPIAK
801 #2 \$a HR
 \$b ZKZD za
 \$c 20080229
 \$g HR PPIAK
981 ## \$z R
990 ## \$a R 319
991 ## \$b 27346

Analiza

Osim što je primjerak zanimljiv jer sadrži pergamenski uvez te natpis Marvlllo u zlatotisku, na unutarnjoj strani prvog omotnog lista nalazi se natpis biblioteke u čijem je vlasništvu bio - Ex Bibliotheca Comitum & Equitum Durantis de Durantibus. Na sporednoj se naslovnoj stranici nalazi naljepnica Donazione avv. Vladimiro Pappafava 1927. U polju 702 Pappafava je naveden kao prethodni vlasnik, a za njegovo ime izrađena je sporedna kataložna jedinica.

Primjer 5.

Autor: Blondus, Flavius

Naslov: La seconda parte de le historie del Biondo, ridotte in compendio per Lucio Fauno. Commentarii di Rafael Volaterrano delle cose d'Italia, Marc' Antonio Sabellico del l'antichita d'Aquileia, et del sito di Vinegia, 1550.

120530041:	bibliografski zapis		UNIMARC	ISBD
	00000cam0#2200000###45##			
	001	120530041		
	005	20170511114600.1		
	100 ##	\$a 20060215d1550#####y0hrvy0191####ba		
	101 0#	\$a ita		
	102 ##	\$a IT		
		\$b H		
	140 ##	\$a cgz#####aga#####yyya#1010		
	141 ##	\$a b##a1bb		
	200 1#	\$a La_seconda parte de le historie del Biondo, ridotte in compendio per Lucio Fauno. Commentarii di Rafael Volaterrano delle cose d'Italia, Marc' Antonio Sabellico del l'antichita d'Aquileia, et del sito di Vinegia		
	205 ##	\$a Co'l priuilegio del sommo Pontefice Paulo III. et de lo illustriss. Senato Venetiano per anni X		
	210 ##	\$a In Venetia		
		\$c Per Michiel Tramezino		
		\$d 1550		
	215 ##	\$a [16], 284 lista		
		\$d 16o (16 cm)		
	314 ##	\$a Jed. oblik imena autora : 1. Blondus, Flavius 2. Sabellico, Marcantonio Cocci		

316 ## \$a Pergamenski uvez

\$5 CiZaNSK

317 ## \$a Na predlistu naljepnica: Donazione avv. Vladimiro Pappafava 1927

\$5 CiZaNSK

318 ## \$a Nekoliko početnih i zadnjih listova oštetili insekti

423 #1 \$1 200 1# \$a Del l'antichita d'Aquileia, et del sito di Vinegia

\$1 700 #1 \$a Sabellico \$b Marcantonio Cocci

545 1# \$a Del l'antichita d'Aquileia, et del sito di Vinegia

620 ## \$3 [210717144](#)

\$d Venezia

\$a Italija

700 #1 \$3 [930414115](#)

\$a Blondus

\$b Flavius

701 11 \$3 [930528053](#)

\$a Sabellico

\$b Marcantonio Cocci

702 11 \$3 [930118156](#)

\$a Tramezzino

\$b Michele

\$4 610

702 11 \$3 [911111112](#)

\$a Pappafava

\$b Vladimir

\$4 320

801 #0 \$a HR

\$b NSK

\$g HR PPIAK

801 #2 \$a HR

\$b ZKZD mb

\$c 20100917

\$g HR PPIAK

981 ## \$z R

981 ## \$z 16. st.

990 ## \$a R 328

991 ## \$b 27513

Analiza

U polju 317 naznačeno je kako primjerak sadrži naljepnicu darovatelja Vladimira Pappafave, ali da je u posjedu Nacionalne i sveučilišne knjižnice – navedeno u potpolju \$5 CiZaNSK. Posjeduje li zadarska knjižnica taj primjerak može se načelno utvrditi činjenicom da je preuzela zapis, ali to nije iskazala ponovljivim poljem 317 uz potpolje \$5 i oznakom ZKZD. Isti je slučaj i s poljem 316 u kojem je opisan uvez primjerka u NSK. Podatak da su listove oštetili insekti, u polju 318 vjerojatno se odnosi na primjerak u zadarskoj knjižnici jer nema potpolje \$5.

S obzirom na to da je NSK konvertirala svoje zapise u format MARC 21, prethodni se vlasnik ovdje navodi u polju 561, Napomene o opisivanom primjerku tj. materijalnim obilježjima u polju 562 (Slika 8). U tom je zapisu navedeno da knjiga pripada zbirci Zriniana, ali za tu zbirku nije izrađena pristupnica kako bi se moglo pristupiti svim primjercima te značajne zbirke.

FMT	BK
LDR	00000cam a2200301 i 4500
001	000594182
003	HR-ZaNSK
005	20071009110840.0
008	060215s1550 it 0 ita
035	9 (HR-ZaNSK)595252
035	9 (HR-ZaNSK)460215054
035	a (HR-ZaNSK)000594182
040	a HR-ZaNSK b hrv c HR-ZaNSK e ppiak
0410	a ita
042	a croatica
044	a it
084	a 136 q HR-ZaNSK
1001	a Blondus, Flavius
24513	a La seconda parte de le historie del Biondo, ridotte in compedio per Lucio Fauno, commentarii di Rafael Volaterrano delle cose d'Italia, Marc'Antonio Sabellico del l'antichita d'Aquilea et del sito di Vinegia.
250	a Co'l priuilegio del sommo pontefice Paulo III. et de lo illustriss. Senato Venetiano per anni X
260	a [In Venetia : b per Michiel Tramezino, c MDL] [1550].
300	a [8], 284 lista : b tiskano s obje strane lista ; c 16o (16 cm).
561	a Zriniana 5 HR-ZaNSK
562	a Uvezano u tamnocrvenu kožu s vrpcama za vezanje 5 HR-ZaNSK
7001	a Tramezino, Michele 4 prt
752	a Italija d Venezia
981	e HRB1 p CRO r HRB
8524	j BZ 407
8524	d 221.1.4 (st. sig.)
8860	2 unimarc b 01096iam0 2200277 450
8861	2 unimarc a 140 b cgz aga yyya 1010
8861	2 unimarc a 141 b b a0bb
SYS	000594182

Prikaz: [Cjeloviti prikaz](#) | [MARC](#)

Slika 8. MARC 21 zapis La seconda parte de le historie del Biondo, ridotte in compendio per Lucio Fauno. Commentarii di Rafael Volaterrano delle cose d'Italia, Marc' Antonio Sabellico del l'antichita d'Aquileia, et del sito di Vinegia, 1550.

Primjer 6.

Autor: Bembo, Pietro

Naslov: Petri Bembi Epistolarum Leonis decimi pont. max. nomine scriptarum libri 16. Placuit praeterea eiusdem autoris epistolas aliquot sanequm doctas adnectere. Videlicet Ad Longolium 3. Ad Budaeum 2. Ad Erasmum 1, 1540.

141201088:	bibliografski zapis		UNIMARC	ISBD
00000	cam0#2200000###45##			
001	141201088			
005	20151005104100.1			
100 ##	\$a 20150626d1540#####y0hrvy0191####ba			
101 0#	\$a lat			
102 ##	\$a FR			
140 ##	\$a y#####a#####yyya#1111			
141 ##	\$a f##b0bb			
200 1#	\$a Petri Bembi Epistolarum Leonis decimi pont. max. nomine scriptarum libri 16. Placuit praeterea eiusdem autoris epistolas aliquot sanequm doctas adnectere. Videlicet Ad Longolium 3. Ad Budaeum 2. Ad Erasmum 1			
210 1#	\$a Lugduni \$c apud Iacobum Giunctam (excudebat Theobaldus Paganus) \$d 1540			
215 ##	\$a 462 str. \$d m8o (16 cm)			
314 ##	\$a Jedinstveni oblici imena autora: 1. Pietro Bembo 2. papa Leo X 3. Jacques Giunta 4. Thibaud Payen			
316 ##	\$a Pergamenski uvez			
317 ##	\$a Darovao V. Pappafava 1927			
318 ##	\$a Pregledano \$c 20150702 \$l Dobro očuvano			
500 11	\$a Epistolarum Leonis decimi pont. max. nomine scriptarum libri 16. Placuit praeterea eiusdem autoris epistolas aliquot sanequm doctas adnectere. Videlicet Ad Longolium 3. Ad Budaeum 2. Ad Erasmum 1			
620 ##	\$3 210712134 \$d Lyon \$a Francuska			
700 #1	\$3 920327080 \$a Bembo \$b Pietro			
701 11	\$3 930609009 \$a Leo \$d X \$c Papa			

702 11 \$3 [310610016](#)
 \$a Giunta
 \$b Jacques
 \$c Izdavač
 \$c Tipograf
 \$f 1486 – 1546
 \$4 610

702 11 \$3 [350626017](#)
 \$a Payen
 \$b Thibaud
 \$4 610

702 01 \$3 [911111112](#)
 \$a Pappafava
 \$b Vladimir
 \$4 320

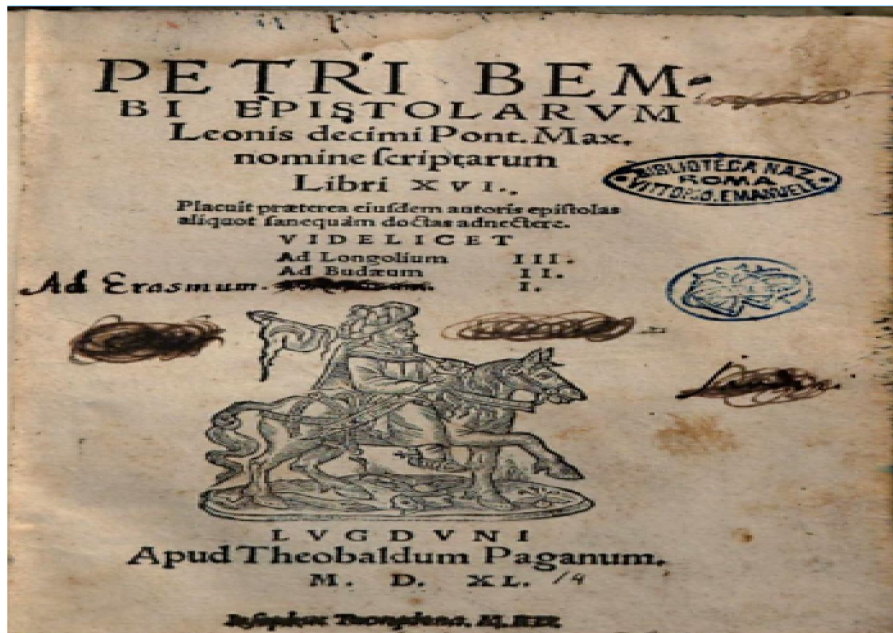
801 #0 \$a HR
 \$b ZKZD mb
 \$c 20150626
 \$g HR PPIAK

856 4# \$u <https://books.google.hr/books?id=nt17gBFSCjoC&printsec=frontcover&hl=hr#v=onepage&q&f=false>
 \$e 02.07.2015.

981 ## \$z 16. st
 981 ## \$z F
 981 ## \$z R
 990 ## \$a R 335
 991 ## \$b 27532

Analiza

Iz Napomene o povijest primjerka, proizlazi podatak da je isti darovan od strane Vladimira Pappafave te da je u Knjižnicu pristigao 1927. Pappafava je naveden i kao sekundarni autor tj. prethodni vlasnik. U polju 856 navedena je poveznica na digitalizirani sadržaj na webu, gdje Google books svojim korisnicima nudi mogućnost besplatnog preuzimanja ove knjige u elektroničkom obliku. Ovaj primjerak za razliku od onog iz Znanstvene knjižnice, sadrži bilješke, tiskarski znak, ekslibris vlasnika te knjižnice u čijem je vlasništvu – Središnja nacionalna knjižnica u Rimu, što mu daje dodatnu vrijednost (Slika 9). Detaljnom analizom bibliografskog zapisa iz online kataloga Znanstvene Knjižnice te pregledom digitalizirane inačice na webu, moguće je utvrditi razlike između sačuvanih primjeraka.

Slika 9. Prikaz digitalizirane inačice knjige u vlasništvu Središnje nacionalne knjižnice u Rimu, s naglaskom na fizičke tragove čitatelja i bivših vlasnika

Primjer 7.

Autor: Farri, Domenico ; Pappafava, Vladimir ; Budrović, Dominik ; Ferrari-Cupilli, Giuseppe

Naslov: Statvta Iadertina : cvm omnibvs reformationibvs in hvnc vsqve diem factis : addito q. indice locvpletissimo nvnc primvm typis excvssa, 1564.

130727093: bibliografski zapis		UNIMARC	ISBD
00000cam0#2200000####45##			
001 130727093			
100 ## \$a 19950426d1564#####y0hrvy0191####ba			
101 0# \$a lat			
102 ## \$a IT			
140 ## \$a a#####da#####yyyb#1001			
141 ## \$a af#b0abc			
200 1# \$a Statvta Iadertina			
\$a cvm omnibvs reformationibvs in hvnc vsqve diem factis			
\$a addito q. indice locvpletissimo nvnc primvm typis excvssa			
210 ## \$a Venetiis			
\$a Apvd Dominievum de Farris			
\$d 1564			
215 ## \$a [22], 128, [4] lista			
\$a ilustr.			
\$d 8o (20 cm)			

307 ## \$a Tekst otisnut u jednom stupcu, ukrašen crno-bijelim inicijalima i vinjetom na naslovnom listu

316 ## \$a Pergamenski uvez
\$5 8221 R 10

316 ## \$a Tvrđi kartonski uvez s kožnim hrptom
\$5 26230-93-3

316 ## \$a Tvrđi kartonski uvez
\$5 27408-96-3

317 ## \$a Ex libris Ferarri, 1747. (sign. 8221 R 10)

317 ## \$a Na prelim. nasl. str. rukopisna bilješka: Perche la Comune di Zara il suo antico Statuto posegga e conservi ad Essa questo esemplare, Giuseppe Ferrari Cupilli ossequiosissimo offriva. Zara, il 25. giugno 1845. (sign. 26230-93-3)

317 ## \$a Na poledini 1. om. lista naljepnica: Donazione avv. Vladimiro Pappafava 1927. Na vrhu nasl. str. rukopisni ex libris: Budrovich (sign. 27408-96-3)

318 ## \$a Pregledano
\$c 20130528
\$l Restauriran uvez i knjižni blok
\$5 8221 R 10

318 ## \$a Pregledano
\$c 20111017
\$l Nedostaju tri zadnje str., mrlje od vlage
\$5 26230-93-3

318 ## \$a Jako oštećen primjerak, nepotpuna nasl. str., nedostaje gornji dio lista 128 i zadnja [4] lista
\$l Oštećeni uvez i knjižni blok, mrlje od vlage
\$5 27408-96-3

320 ## \$a Kazalo

321 ## \$a Valentinelli, nr. 610

518 1# \$a Statuta Iadertina

518 1# \$a Statuta Jadertina

606 ## \$3 [981009019](#)
\$a Statuti gradova
\$y Hrvatska

607 ## \$3 [990415102](#)
\$a Zadar
\$x Statut

620 ## \$3 [210717144](#)
\$d Venezia
\$a Italija

702 11 \$3 [930301087](#)
\$a Farri
\$b Domenico
\$4 610

702 11 \$3 [911111112](#)
\$a Pappafava
\$b Vladimir
\$4 320

702 01 \$3 [940708019](#)
\$a Budrović
\$b Dominik
\$4 390

702 01 \$3 [920224186](#)
\$a Ferrari-Cupilli
\$b Giuseppe
\$4 320

801 #0 \$a HR
 \$b NSK
 \$g HR PPIAK
801 #2 \$a HR
 \$b ZKZD mb
 \$c 20101104
 \$g HR PPIAK
990 ## \$a 8221 R 10
990 ## \$a 26230-93-3
990 ## \$a 27408-96-3
990 ## \$a Dalmatica
990 ## \$a Jadertina
991 ## \$b 8221
991 ## \$b 26230
991 ## \$b 27408

Analiza

Osim što se iz polja 316 može razaznati kako su prethodni vlasnici primjerak prevezivali nekoliko puta, u online katalogu je naznačeno da se na stranicama knjige nalaze brojni fizički tragovi nekadašnjih imaoaca. U polju 317 navedeno je kako se na preliminarnoj naslovnoj stranici nalazi rukopisna bilješka Giuseppe Ferrari Cupillija, na vrhu naslovne strane rukopisni ekslibris Dominika Budrovića, a na poledini prvoga lista naljepnica darovatelja - Donazione avv. Vladimiro Pappafava 1927. Primjerak je zanimljiv jer sadrži crno-bijele inicijale i vinjetu na naslovnoj strani te kazalo koje je izradio Valentinelli. Da je Statvta Iadertina posjedovana nekoliko puta od strane različitih pojedinaca, svjedoče i oznake signatura. Za imena prethodnih vlasnika izrađene su pristupnice, što se može vidjeti iz UNIMARC polja 702. Polja 316-318 sadrže podatak o mjesnoj signaturi, međutim taj je podatak unesen nedosljedno u sadržaj polja odnosno u potpolje \$5.

Primjer 8.

Autor: Gallucci, Giovanni Paolo

Naslov: Theatrvm Mvndi, Et Temporis, In quo Non Solvm Precipvae Horvm Partes describuntur, & ratio metiendi eas traditur, sed accomodatissimis figuris sub oculos legentium facile ponuntur : Vbi Astrologiae Principia Cernvntvr Ad Medicinam accommodata, Geographica ad nauigationem, singule stellae cum suis imaginibus, item ad medicinam, & Dei opera cognoscenda, & contemplanda, kalendarium Gregorianum ad diuina officia, ... / Ioanne Pavlo Gallvcio Saloensi avctore, 1588.

0000cam0#2200000###45##
001 121030073
005 20160707111900.1
100 ## \$a 20081022d1588#####y0hrvy0191####ba
101 0# \$a ita
102 ## \$a IT
\$b H
140 ## \$a #####a#####yyya#1000
141 ## \$a a##b0bb
200 1# \$a Theatrvm Mvndi, Et Temporis, In quo Non Solvm Precipvae Horvm Partes describuntur, & ratio metiendi eas traditur, sed accomodatissimis figuris sub oculos legentium facile ponuntur
\$b Vbi Astrologiae Principia Cernvntvr Ad Medicinam accommodata, Geographica ad nauigationem, singule stellae cum suis imaginibus, item ad medicinam, & Dei opera cognoscenda, & contemplanda, kalendarium Gregorianum ad diuina officia, ...
\$b Ioanne Pavlo Gallvcio Saloensi avctore
210 ## \$a Venetiis
\$b apud Ioannem Baptistam Somasum
\$d 1588
215 ## \$a [16], 478 str., [5] presavijjenih listova
\$b ilustr.
\$d 4o (25 cm)
316 ## \$a Pergamenski uvez
\$b ZKZD
317 ## \$a Na unut. str. 1 om. lista naljepnica: Ex libris Ioannis Rossi Veneti Gerardi filii
317 ## \$a Pod inv. br. 28170: Donazione V. Pappafava
318 ## \$a Pregledano
\$b 20081022
\$b Pohaban uvez, mrlje od vlage
\$b ZKZD
327 1# \$a Sadrži i: De maris flvxv, atq. reflvxv / Federicus Chrysogonus
327 1# \$a Grisogonov traktat sadrži pomagalo "spravu" za izračun plime i oseke
423 #1 \$1 200 1# \$a De maris flvxv, atq. reflvxv
\$b 700 #1 \$a Grisogono \$b Federik
518 1# \$a Theatrum mundi, et temporis, in quo non solum precipuae horum partes describuntur, & ratio metiendi eas traditur, sed accomodatissimis figuris sub oculos legentium facile ponuntur
518 1# \$a De fluxu et refluxu maris
620 ## \$3 [210717144](#)
\$b Venezia
\$b Italija
700 #1 \$3 [200418108](#)
\$b Gallucci
\$b Giovanni Paolo
701 11 \$3 [910522020](#)
\$b Grisogono
\$b Federik
702 11 \$3 [921218134](#)
\$b Somasco
\$b Giovanni Battista
\$b 610
702 11 \$3 [911111112](#)

\$a Pappafava
 \$b Vladimir
 \$4 320
 801 #0 \$a HR
 \$b ZKZD za, mb
 \$c 20081022
 \$g HR PPIAK
 801 #2 \$a HR
 \$b ZKZD mb
 \$c 20160707
 \$g HR PPIAK
 856 4# \$u <https://books.google.hr/books?id=Xr8YHbrsFxsC&printsec=frontcover&hl=hr#v=onepage&q&f=false>
 \$e 20160707
 981 ## \$z R
 990 ## \$a R 1380
 990 ## \$a Dalmatica
 991 ## \$b 28170

Analiza

Primjerak sadrži naljepnicu tj. ekslibris Ioannis Rossi Veneti Gerardi filii te oznaku darovatelja Vladimira Pappafave. Nije jasno zašto polja 317 nemaju potpolje \$5, kako ih imaju polja 316 i 318. Međutim, kako se iz polja 801 saznaje da je zapis izvorno izrađen u Znanstvenoj knjižnici, za pretpostaviti je da se ti podaci odnose na primjerak u posjedu te knjižnice. U polju 702, kao prethodni vlasnik naveden je spomenuti zadarski pravnik. Kataložni zapis nudi poveznicu na digitaliziranu inačicu knjige na Google books te mogućnost njezinog besplatnog preuzimanja. Naslov je posebno interesantan korisnicima proučavateljima povijesti knjige, umjetnosti i razvoja pisma jer sadrži ilustracije, crteže, inicijale, kao i formiran tekst u obliku obrnute piramide, što je tipično za knjigu 16. stoljeća (Slika 10).

Slika 10. Prikaz digitalizirane inačice knjige Theatrum Mvndi, Et Temporis, In quo Non Solvm Precipvae Horvm Partes describuntur, & ratio metiendi eas traditur, sed accomodatissimis figuris sub oculos legentium facile ponuntur

3.4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Odabrani bibliografski zapisi, vjerno preslikavaju realno stanje materijalnih obilježja primjeraka *in situ*, što je utvrđeno nakon što su naslovi pregledani u prostoru knjižnice te uspoređeni s kataložnim opisima u online katalogu.

Pri utvrđivanju provenijencije te prenošenju tih podataka u knjižnični katalog, važno je voditi računa da se svi fizički tragovi bivših vlasnika i darovatelja ostavljeni u knjigama, zabilježe u UNIMARC polju 317. Uz to, jedinice građe je potrebno okupiti u sporednoj kataložnoj jedinici prema imenu sekundarnog autora tj. prethodnog vlasnika u polju 702. Iz polja 318 moguće je utvrditi pojedinosti o materijalnim obilježjima primjeraka npr. uvezu, pa su i ti podaci važni za otkrivanje detalja o životu darovatelja knjiga.

Unutar online kataloga Znanstvene knjižnice za imena prethodnih vlasnika izrađene su pristupnice, koje okupljaju sve naslove sekundarnih autora na jednome mjestu, dok se iz normativnih zapisa mogu dobiti i osnovni podaci o njima.

Iako Katalog pruža potpune opise, iz odabranih se bibliografskih zapisa vidi da se ondje pronalaze poneki nepretraživi podaci, npr. ne postoje izrađene pristupnice za određena imena pojedinaca i biblioteka u čijem su vlasništvu primjerci bili, mjesto izdavanja i sl.

Dodatan problem stvara činjenica da je velika većina bibliografskih zapisa izrađena u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici te preuzeta u katalog Znanstvene knjižnice, a da se ponekad unutar polja 316, 317 i 318, ne navode podaci o ustanovi i signaturi primjerka na koju se opis odnosi, što se bilježi u potpolju \$5. To će kod korisnika izazvati zbunjenost, otežanu identifikaciju primjerka, kao i potrebu za konzultiranjem podataka iz polja 801.

Također se ne može sa sigurnošću reći kako je sva građa darovana od strane zadarskog pravnik kataložno obrađena u strojno čitljivom katalogu. Razlozi su tomu usmjerenost knjižničara na obradbu novopristigle građe te činjenica da ne postoje drugi izvori koji popisuju sačuvane primjerke iz 16. stoljeća.

Iako na webu postoji Digitalna knjižnica Zadar, ondje se ne nalazi niti jedan digitalizirani primjerak od ukupno 28 pregledanih naslova. Unutar 5 bibliografskih zapisa navedene su poveznice na digitalizirane sadržaje, koje posjeduju druge knjižnice.

Uz Znanstvenu knjižnicu Zadar, jedan od dva sačuvana primjerka u Hrvatskoj, posjeduje Nacionalna i sveučilišna knjižnica, pa je iz online kataložnih zapisa, moguće utvrditi razlike među njima.

4. ZAKLJUČAK

Legati su oporučno ostavljeni pokloni pojedinaca određenim informacijskim ustanovama, od značaja za zajednicu u povijesnom, kulturološkom i sociološkom pogledu.

U radu je predstavljen dio privatne knjižnice Vladimira Pappafave, darovane Znanstvenoj knjižnici Zadar, s ciljem utvrđivanja značajki stare knjige 16. stoljeća i trendova u tiskarskoj proizvodnji. Osim toga rad prikazuje život i lik darovatelja, a iz njegova sabiračkog opusa moguće je zaključiti, što ga je za života posebno interesiralo, kako u poslovnom tako i privatnom smislu. U istraživačkom su dijelu prikazane funkcionalnosti formata UNIMARC pri bilježenja provenijencije te se pokušalo ukazati na značaj tih podataka za korisnika znanstvenika, istraživača, proučavatelja pisma, umjetnosti, povijesti i kulture određenog područja, studenta i knjižničara.

Koliki je ukupan broj primjeraka ovog uglednika knjižnici darovan, javnosti nije poznat podatak. Online katalog ne odražava relevantan broj darovanih naslova, a to potvrđuje podatak da je u razdoblju od nekoliko mjeseci katalogizirano 50-ak novih naslova.

Pri izradi bibliografskih zapisa važno je slijediti priručnike i standarde za obradbu stare knjige te se voditi korisničkim potrebama. U praksi se nerijetko dešava da se vrijedni podaci o provenijenciji navode u nepretraživim napomenama ili kodiranim podacima, pa korisnik nema izravan pristup potrebnoj informaciji.

Analizom bibliografskih zapisa iz Znanstvene knjižnice, utvrđeno je kako njezini kataložni opisi realno prikazuju materijalna obilježja knjiga te da su za veliku većinu imena prethodnih vlasnika izrađene sporedne kataložne jedinice. Sekundarni su autori označeni odgovarajućim kodovima. U zapisima se pronalaze i neki vrijedni, ali nepretraživi podaci poput onih koji se odnose na materijalna obilježja, imena biblioteka kojima su primjerci pripadali te mjesto njihova tiskanja.

Jedna od značajnih funkcionalnosti navedenog formata jest integriranje internetskih poveznica u polje 856, što za korisnika znači jednostavniji pristup digitaliziranim sadržajima, kao i to da će biti pošteđen odlaska u knjižnicu. Utvrđivanje razlika među sačuvanim primjercima postaje prilično jednostavno, a ako je to dozvoljeno elektroničke inačice knjige mogu se preuzeti i na korisničko računalo.

U Hrvatskoj su i dalje mnogi sadržaji opće-znanstvenih, muzejskih i samostanskih knjižnica nedostupni javnosti, pa se važno usmjeriti na evidentiranje ovakvih naslova u objedinjenoj nacionalnoj bazi, koja na ovom prostoru ne postoji.

Znanstvena bi knjižnica Zadar, zato kao druga najveća knjižnica u zemlji trebala pozivati na suradnju, promicati ideju izrade nacionalnog skupnog kataloga te se usmjeriti na sustavnu digitalizaciju vrijednih sadržaja iz vlastita fonda. Problem predstavlja to što se radi o tehnički složenim i financijski zahtjevnim projektima, pa je potrebno osigurati dodatna novčana sredstva od strane grada, Ministarstva kulture ili Europske Unije.

Osim toga, potrebno se orijentirati i na pripremu novih projekata, poput izgradnje digitaliziranih zbirki legata u suradnji s drugim informacijskim ustanovama. Takvim će se pothvatima javnosti predstaviti kulturne, povijesne i društvene značajke određenog razdoblja te omogućiti pobliže upoznavanje darovatelja.

LITERATURA

1. Badurina, Anđelko. Iluminacija knjiga u 15. i 16. stoljeću. // Slovo : časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu 34,(1984). Str. 119-223. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=22310 (2016-11-04)
2. Darovi za zbirke : smjernice za knjižnice. // Darovi za zbirke : smjernice za knjižnice.Upute za izradbu smjernica za izgradnju knjižnične zbirke primjenom modela Conspectus. Međunarodna posudba i dostava dokumenata : načela i smjernice za postupanje. Model nacionalnog pravilnika za međuknjižničnu posudbu. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010.
3. Digitalna knjižnica Zadar. URL: <http://dikaz.zkzd.hr/> (2017-05-11)
4. Europeana. URL: <http://www.europeana.eu/portal/en> (2017-05-10)
5. Galić, Pavao. Katalog knjiga tiskanih u 16. stoljeću. Zadar: Historijski arhiv u Zadru i Stolni kaptol zadarski, 1989.
6. ISBD (A): Međunarodni standardni bibliografski opis starih omeđenih publikacija (antikvarnih). Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo: Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1995.
7. Jokić Fabris, Iva. Knjižnični katalozi u digitalnom kontekstu. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, 2015.
8. Juričić, Vedrana. Virtualni trezor za staru i rijetku knjigu u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti. // Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, 29(2015), str. 135-147. URL: <http://hrcak.srce.hr/150021>
9. Katić, Tinka. Digitalizacija stare građe. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46, 3-4(2003) URL: [www.hkdrustvo.hr/datoteke/96/vbh/God.46\(2003\),br.3-4](http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/96/vbh/God.46(2003),br.3-4).
10. Katić, Tinka. Stara knjiga: Bibliografska organizacija informacija. // Hrvatsko knjižničarsko društvo: Zagreb, 2007.
11. Katić, Tinka. Primjena formata UNIMARC pri katalogiziranju starih knjiga: praksa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 39, 3-4(1996).

12. Meštrović, Vjekoslav. Istaknuti hrvatski pravni znanstvenik napose iz bilježničkog prava – Vladimir Pappfava (1850-1927). Zadar: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za povijesne znanosti u Zadru, 1981.
13. Pelc, Milan. Pismo – knjiga – slika : uvod u povijest informacijske kulture. Zagreb, Golden marketing, 2002.
14. Stipčević, Aleksandar. Povijest knjige. 2., prošireno i dopunjeno izd. Zagreb: Matica hrvatska, 2006.
15. Špiranec, Kristina. Hrvatska renesansa. // Hrvatski jezik dostupan svima. URL: <http://hrvatskijezik.eu/hrvatska-renesansa> (2016-11-05)
16. Špoljarić Kizivat, M; Tanocki – Majlinger, I. Knjižnični katalog – Izvor informacija o prijašnjim vlasnicima knjiga. // Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, 2013.
17. Tadić, Katica. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. Rijeka: Naklada Benja, 1994. URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/pog6.htm> (2017-01-05)
18. Tomečak, Branko. O sadržaju i okolnostima darovanja značajnije knjižnične građe iz povijesti Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu prije 1920. godine. // 400. obljetnica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu: zbornik radova sa znanstveno-stručnog skupa / uredila Mirna Willer. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2007. Str. 67-77. URL: http://haw.nsk.hr/arhiva/vol2/1888/17242/www.nsk.hr/UserFiles/File/dokumenti/400obljetnica/Zbornik_Radova.pdf (2017-05-11)
19. Tomić, Marijana. Hrvatskoglagoljski brevijari na razmeđu rukopisne i tiskane tradicije. Zagreb: Naklada Ljevak, 2014.
20. Tomić, Marijana. Knjižnični katalog : od knjižničarskog alata do pomagala za korisnike. HUSK. Sine qua non školskoga knjižničarstva. Zadar, 25-26. 2014. URL: <http://www.husk.hr/wordpress/wp-content/uploads/2014/10/3.-MarijanaTomi%C4%87-Zadar-24.10.2014.pdf> (2017-01-18)
21. Tomić, Marijana. Stara i rijetka građa u digitalno doba: je li povjesničarima knjige dovoljan bibliografski opis?. Pančevačko čitalište 18, 2011. URL: http://www.citaliste.rs/casopis/br18/tomic_marijana.pdf
22. UNIMARC: bibliografski format. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo; Zadar: Sveučilište, 2009.

23. Verona, Eva. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983-1986. Dio 1: Odrednice i redalice. 2. izmijenjeno izd. 1986. Dio 2: Kataložni opis. 1983.
24. Willer, M; Barbarić, A. Kakav nacionalni kataložni pravilnik trebamo? Preliminarno istraživanje. // 13. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredile Mirna Willer i Sanjica Faletar Tanacković. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010.
25. Willer, M; Barbarić, A. Međunarodna kataložna načela : prikaz i analiza. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009). URL: <http://uzda.unizd.hr/232/> (2016-01-11)
26. Znanstvena knjižnica Zadar. URL: <http://www.zkzd.hr/> (2016-11-11)
27. Znanstvena Knjižnica: Fond knjižnice. URL: <http://www.zkzd.hr/hr/fond-knjiznice> (2017-05-10)

PRILOZI :

FOTOGRAFIJE I DIGITALIZIRANI SADRŽAJI

Slika 1. Prikaz sačuvanog primjerka Marka Marulića iz 1521. godine s naglaskom na formu teksta, ilustracije, signet Dostupno na: <http://www.zkzd.hr/> (2017-04-01)

Slika 2. Prikaz tiskanog ekslibrisa Dostupno na:
<http://dikaz.zkzd.hr/index.php?FFT=pappafava&rp=1&ffN=10&ss=top> (2017-02-03)

Slika 3. Epistole di s. Girolamo dottore della chiesa, scritte a diuerse persone, ... Con vna regola del temporale, e spiritual viure per le monache ne monasteri. Nuouamente tradotte di latino in lingua toscana per Giouanfrancesco Zeffi Fiorentino, 1562. Prikaz rukopisnih ekslibrisa Possidet Adamus Pivati Patavinus te niže Nunc proprietas Dominici Cattanj na preliminarnom listu donirane Pappafavine knjige iz 16. stoljeća (usluga skeniranja Znanstvene knjižnice Zadar)

Slika 4. Skenirani kataložni listić iz Zbirke rijetkosti Dostupno na:
<http://www.zkzd.hr/download/rijetkosti/rijetkostiM.pdf> (2017-12-01)

Slika 5. Skenirani kataložni listić Dostupno na:
<http://www.zkzd.hr/download/rijetkosti/rijetkostiM.pdf> (2017-12-01)

Slika 6. Prikaz elemenata opisa bibliografskog zapisa iz kataloga Znanstvene Knjižnice
Dostupno na: <http://sun.zkzd.hr/cgi-bin/unilib.cgi?form=D1130113059> (2017-03-04)

Slika 7. Prikaz strukture opisa strojno čitljivog bibliografskog zapisa za staru knjigu pomoću formata UNIMARC Dostupno na: <http://sun.zkzd.hr/cgi-bin/unilib.cgi?form=J1130113059> (2017-03-04)

Slika 8. MARC zapis La seconda parte de le historie del Biondo, ridotte in compendio per Lucio Fauno. Commentarii di Rafael Volaterrano delle cose d'Italia, Marc' Antonio Sabellico del l'antichita d'Aquileia, et del sito di Vinegia, 1550. Dostupno na: http://katalog.nsk.hr/F/75CKN31343V4KJ9E55N43T1L1RHKXXHDG7PUKXKC3XEIESI NSR-74461?func=full-set-set&set_number=052039&set_entry=000005&format=999 (2017-05-26)

Slika 9. Prikaz digitalizirane inačice knjige u vlasništvu Središnje nacionalne knjižnice u Rimu, s naglaskom na fizičke tragove čitatelja i bivših vlasnika Dostupno na: <https://books.google.hr/books?id=nt17gBFSCjoC&printsec=frontcover&hl=hr#v=onepage&q&f=false> (2017-05-24)

Slika 10. Prikaz digitalizirane inačice knjige Theatrvm Mvndi, Et Temporis, In quo Non Solvm Precipvae Horvm Partes describuntur, & ratio metiendi eas traditur, sed accomodatissimis figuris sub oculos legentium facile ponuntur Dostupno na: <https://books.google.hr/books?id=Xr8YHbrsFxsC&printsec=frontcover&hl=hr#v=twopage&q&f=false> (2017-05-27)

University of Zadar
Department of Information Sciences

Mia Bozin

CATALOGING LEGACY OF OLD AND RARE BOOKS

Master's Thesis

Mentor: Prof. Mirna Willer, PhD

Zadar, 2017.

ABSTRACT

Cataloguing old and rare books is considerably more complex than processing the contemporary material. Bibliographic description can also be very interesting source about some material, especially when we talk about donated books - legacy.

The paper shows the practice of cataloguing legacy in the old book collection of the Research Library of Zadar, whose donor was Vladimir Pappafava. It analyses 28 titles from the 16th century and describes in detail ten of which show the most interesting features, with a purpose to expand the picture of cataloguing old material and to present the functionalities of UNIMARC format, which was shown as ideal for cataloguing.

Online catalogues gain added value due to their functionalities of providing access to digitized book pages and internet links which help users to find the content on the web. Unfortunately, such examples in Croatia are still rare, because librarians still have to deal with unprocessed material in libraries.

Modern technologies should assist cataloguers in their work, help to keep an old and win a new user. Despite that The Research Library of Zadar is struggling with the problem of dealing with unprocessed materials, in 2010. it launched the project Digital Library of Zadar, with the aim to preserve the cultural heritage. This project supports users to research and survey history, culture, language, script and private life of the institution's donor. As the second largest library in the country, it should enhance systematic application of international and national standards in processing, co-operation with other cultural institutions and support the idea of creating a national catalogue.

Keywords: Old and rare materials, legacy, provenance, processing, 16th century, users

ISTRAŽIVAČKI KORPUS

TISKANA GRAĐA I BIBLIOGRAFSKI ZAPISI IZ ONLINE KATALOGA ZKZD

1. Bembo, Pietro. Petri Bembi Epistolarum Leonis decimi pont. max. nomine scriptarum libri 16. Placuit praeterea eiusdem autoris epistolas aliquot sanequm doctas adnectere. Videlicet Ad Longolium 3. Ad Budaeum 2. Ad Erasmus 1, 1540.
2. Blondus, Flavius. La seconda parte de le historie del Biondo, ridotte in compendio per Lucio Fauno. Commentarii di Rafael Volaterrano delle cose d'Italia, Marc' Antonio Sabellico del l'antichita d'Aquileia, et del sito di Vinegia, 1550.
3. Cipiko, Koriolan. De bello Asiatico, Coriolani Cippici Dalmatae Traguriensis, libri tres, Opera Ioannis Cippici, nvnc itervm impressi, 1594.
4. Farri, Domenico ; Pappafava, Vladimir ; Budrović, Dominik ; Ferrari-Cupilli, Giuseppe. Statvta Iadertina : cvm omnibvs reformationibvs in hvnc vsqve diem factis : addito q. indice locvpletissimo nvnc primvm typis excvssa, 1564.
5. Gallucci, Giovanni Paolo. Theatrvm Mvndi, Et Temporis, In quo Non Solvm Precipvae Horvm Partes describuntur, & ratio metiendi eas traditur, sed accomodatissimis figuris sub oculos legentium facile ponuntur : Vbi Astrologiae Principia Cernvntvr Ad Medicinam accommodata, Geographica ad nauigationem, singule stellae cum suis imaginibus, item ad medicinam, & Dei opera cognoscenda, & contemplanda, kalendarium Gregorianum ad diuina officia, ... / Ioanne Pavlo Gallvcio Saloensi avctore, 1588.
6. Hieronymus, Sanctus. Epistole di s. Girolamo dottore della chiesa, scritte a diuerse persone, ... Con vna regola del temporale, e spiritual viuere per le monache ne monasteri. Nuouamente tradotte di latino in lingua toscana per Giouanfrancesco Zeffi Fiorentino, 1562.
7. Marulić, Marko. Dialogo di Marco Marvlllo. Delle eccellenti uirtu, e merauigliosi fatti di Hercole / di latino in uolgare nuouamente tradotto per Bernardino Chrisolpho, 1549.
8. Marulić, Marko. Libar Marca Marula Splichianina V chomse usdarsi Istoria Sfete udouice Judit u uersnih haruacchi slosena, 1521.
9. Monluc, Blaise de Lasseran. Commentaires de messire Blaise de Monluc, marechal de France, 1592.
10. Pribojević, Vinko. Della origine et svccessi de gli Slavi oratione / di m. Vincenzo Pribevo Dalmatino da Lesena gia recitata da lui nella medesima citta ; et hora tradotta dalla lingua latina nell'italiana da Bellisario Malaspalli da Spalato, 1595.